

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské výchovy

Studijní obor: Učitelství náboženství pro základní školy

a katechetika

Bc. Zdislava Tučková

**Učebnice *Einfach leben 5* a *Himmlisch 5* jako didaktické
pomůcky ve výuce katolického náboženství**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Dr. Ludvík Dřímál, Th.D .

2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovávala samostatně a použila jsem přitom jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne 7.5. 2020

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji doc. Ludvíku Dřímaloovi za odborné vedení mé diplomové práce a za jeho cenné rady a podněty, které mně při psaní diplomové práce poskytoval.

Anotace

TUČKOVÁ, Zdislava.

Diplomová práce se zabývá analýzou dvou učebnic výuky katolického náboženství v Bavorsku pro 5. ročník střední školy. Jedná se o dva tituly různých nakladatelství: *Einfach leben 5*, nakladatelství Klett a *Himmlisch 5*, nakladatelství Cornelsen. Práce nás seznamuje s výukou náboženství v České republice, a to především v církevních školách, s rolí učitele náboženství. Dále přináší informace o školském systému v Německu, úloze výuky náboženství v tomto systému a církevních dokumentech týkajících se výuky náboženství a vzdělávání. Následuje seznam hodnotících kritérií, podle kterých jsou pak obě učebnice posouzeny. Cílem práce je pokus o zhodnocení učebnic z hlediska požadavků pedagogické psychologie a požadavků církve na výuku náboženství a následně i možnosti využití německých vzdělávacích pramenů v českém prostředí.

Klíčová slova: výuka, náboženství, učebnice, Bavorsko, školský systém, církevní dokumenty.

Abstract

The thesis deals with the analysis of two textbooks of Catholic religion in Bavaria for the 5th year of secondary education. The textbooks were published by two different publishing houses: *Einfach leben 5* by Ernst Klett Verlag and *Himmlisch 5* by Cornelsen Verlag. The work takes a closer look at religious education in the Czech Republic, first of all in schools run by the Church. It also outlines the role of religion teachers. Further it brings information about the school system in Germany, the role of religious instruction within the system and Church documents concerning religious schooling and education. Next the work contains a list of assessment criteria according to that the textbooks are evaluated. The thesis attempts to assess the textbooks with respect to both educational psychology requirements and demands of the Church on religious education. The work also considers a possibility of practical usage of German educational resources in the Czech environment.

Keywords: teaching, religion, Bavaria, school system, religious instruction

Obsah

Úvod	7
1 Náboženské vzdělávání	8
1.1 Služba, adresát, účel a cíl náboženského vzdělávání ve školách	8
1.2 Státní legislativa – RVP, ŠVP	9
1.3 Státní školy	10
1.4 Katolické školy	11
1.4.1 Poslání katolické školy	11
1.4.2 Zřizovatelé	12
1.4.3 Žáci	13
1.4.4 Výuka náboženství	13
1.5 Učitel v katolické škole	14
1.5.1 Učitel náboženství	15
2 Vzdělávání v Německu	16
2.1 Státní školy a výuka náboženství	17
2.2 Katolické školy	18
2.3 Směrnice Německé biskupské konference	19
3 Úvod do praktické části	20
3.1 Přehled materiálů pro katolickou náboženskou výuku v Bavorsku	20
3.2 Bavorský školský plán Lehrplan Plus	21
3.3 Profil předmětu Katolické náboženství na střední škole	23
3.4 Učební plán pro 5. ročník střední školy v předmětu Katolické náboženství	25
4 Analýza učebnic Einfach sein 5 und Himmlisch 5	28
4.1 Analýza a metody zkoumání učebního textu	29
4.1.1 Komunikační parametry	30
4.1.2 Obsahové vlastnosti	30
4.1.3 Ergonomické parametry učebnic	30

4 .1 .4 Seznam hodnotících kritérií	30
4 .2 Učební materiál Einfach leben 5	32
4 .3 Učební materiál Himmlisch 5.....	41
4 .4 Pokus o závěrečné zhodnocení učebnic	48
4 .4 .1 Hodnocení z hlediska požadavků pedagogické psychologie	49
4 .4 .2 Hodnocení z hlediska požadavků církve na výuku náboženství.....	49
5 Využitelnost německých materiálů v českém prostředí.....	54
Závěr.....	56
Použitá literatura a internetové zdroje.....	57
Seznam zkratk	63
Seznam příloh.....	64

Úvod

Učitelé náboženství vyučují na církevních školách nebo ve farnostech, poukazují na nedostatek ucelených učebnic či pomůcek, které by mohli využít ke svému působení, což mohou potvrdit i z vlastní pedagogické praxe. Protože mám kontakty v Německu, konkrétně v Bavorsku, kde se tento předmět vyučuje jako povinný či povinně volitelný předmět na všech typech škol, a díky propracovanému školskému systému v této spolkové zemi jsou k dispozici didaktické pomůcky pro tento vyučovaný předmět – učebnice a metodiky, budeme se věnovat dvěma učebnicím z tohoto prostředí. Předpokládáme, že se jedná o kvalitní učebnice pro výuku náboženství, skýtající jak uceleně pojatou látku, tak i zohledňující požadavky církve v oblasti první evangelizace. Cílem práce je analýza dvou učebnic pro 5. ročník střední školy (odpovídá 2. stupni základních škol v České republice) a jejich vhodnost a použitelnost v prostředí České republiky. K analýze použijeme metodu analyticko-systematicko-hodnotící.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. V první se budeme zabývat pojmem náboženského vzdělávání a tím, komu slouží a je adresováno, jaké má cíle. Představíme si státní legislativu českého školství. Zároveň se seznámíme se školami, jejichž zřizovatelem je římskokatolická církev, a úlohou katolického učitele a učitele náboženství. V druhé kapitole si představíme přehled školského systému v Německu, kde vedle sebe taktéž existují státní a soukromé školy, které jsou zřizovány ve velké míře církvemi. V našem případě se budeme zabývat výukou náboženství ve školách. Nedílnou součástí této kapitoly bude přehled směrnic Německé biskupské konference, týkajících se školství a vzdělávání. Třetí kapitola přinese přehled materiálů pro náboženskou výuku v Bavorsku, jako i vzhled do bavorského školského systému Lehrerplan Plus. Protože předmětem naší analýzy jsou učebnice pro 5. ročník střední školy, seznámíme se v této kapitole s učebním plánem pro výuku katolického náboženství v tomto ročníku. Čtvrtá kapitola se bude zabývat již praktickou analýzou vybraných učebnic *Einfach leben 5* a *Himmlisch 5*. Nejprve si představíme metody zkoumání textu a kritéria, podle kterých se budou učebnice posuzovat. Pokusíme se o analýzu učebních materiálů dle těchto kritérií a následné zhodnocení. V poslední, páté kapitole, se zamyslíme nad možností využití těchto materiálů ve výuce náboženství v českém prostředí, a to jak ve školách, tak i ve farnostech.

1 Náboženské vzdělávání

Pod pojmem náboženské vzdělávání rozumíme vzdělávání dospělých lidí a vyučování žáků ve školách. *Spočívá v uvádění do křesťanských tradic, do nauky církve, kulturního dědictví, existenciálních a mravních hodnot a napomáhá nahlížet na poznatky vědy o světě, člověku a lidské společnosti očima křesťanské víry.*¹

1.1 Služba, adresát, účel a cíl náboženského vzdělávání ve školách

Náboženské vzdělávání je jednou z forem služby slova, která je zaměřena na víru člověka. Víra je dar, který přinesl Ježíš. Přivádí pozornost osloveného na Krista a sílu jeho milosti. Náboženské vzdělávání nabízí poznání tohoto daru, aby se pro něho člověk mohl rozhodnout.²

Školní vyučování náboženství zpřítomňuje evangelium v osobním procesu osvojování si kultury. Vkládá do světa kultury, jež si žáci utvářejí díky poznatkům a hodnotám z ostatních předmětů, kvas evangelia a snaží se *zahrnout i ostatní aspekty vzdělání a výchovy tak, aby evangelium skutečně pronikalo do myšlení žáků při jejich výchově, a aby jejich lidská kultura nabyla harmonické vyrovnanosti ve světle víry.*³ Zároveň je nutné chápat výuku náboženství jako službu církve škole, a tedy nabídnutí spolupráce v oblastech, ve kterých je škola k ní otevřena.⁴

Adresátem výuky náboženství jsou účastníci patřící do církve i mimo ni, tedy všichni.

Účelem výuky náboženství je organickým a systematickým způsobem zprostředkovat obsah víry a identity křesťana, vytvořit vhodnou syntézu obsahu víry a kultury. Výuka tedy zprostředkovává žákům či studentům informace o křesťanském náboženství, o jeho podstatě, projevech, historii jak ve světě, tak i v daném národě. Její formační aspekt spočívá v tom, že umožňuje konfrontaci s problémy smyslu života spolu s etickými důsledky. Vychovává a vede k pokojnému soužití s příslušníky jiných náboženských vyznání. Věřícímu žákovi

¹ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: Česká biskupská konference, 2015, čl. 16.

² Srov. Tamtéž s. 9.

³ KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1998, čl. 73.

⁴ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: Česká biskupská konference, 2015, čl. 17.

napomáhá k tomu, aby se více rozhodl pro svoji víru. Žákovi nevěřícímu, či hledajícímu, dává možnost seznámit se s církví a nalézt odpovědi na své otázky.

Cílem výuky náboženství je přivést člověka ke svobodnému postoji vůči víře a náboženství.⁵

1.2 Státní legislativa – RVP, ŠVP

Rámcově vzdělávací program je nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Vychází z principů kurikulární politiky, které byly zformulovány v Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílé knize) a jsou zakotveny v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Tyto dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních: státní a školní.

Státní úroveň představují Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (RVP), přičemž Národní program vzdělávání vymezuje vzdělávání jako celek, RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jednotlivé etapy, tzn. předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň pak představují školní vzdělávací programy (ŠVP), podle kterých se vyučuje na jednotlivých školách. Tyto dokumenty jsou veřejné dokumenty volně přístupné pedagogické i nepedagogické veřejnosti.⁶

V RVP není předmět Náboženství nebo Náboženská výchova uveden, je pouze součástí Etické výchovy a části výuky Dějepisu.

ŠVP se liší podle druhu škol. Státní školy také s předmětem Náboženství nepočítají, církevní školy mají předmět zahrnut ve svém ŠVP. Na základě zkoumání ŠVP Církevní základní školy Jana Pavla II.⁷ můžeme konstatovat, že předmět Náboženství je v ŠVP začleněn do průřezových témat, která jsou součástí následujících výchov:

- Osobnostní a sociální výchova – má za úlohu osobní, sociální a morální rozvoj žáka v následujících oblastech a v nich je začleněn i předmět Výuka náboženství: Rozvoj schopnosti poznávání (6 . až 9 . ročník), Sebepoznání a sebepojetí (1 . až 3 . ročník, 5 . ročník), Seberegulace a sebeorganizace (4 . ročník), Psychohygienu (3 . a 5 . ročník),

⁵ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 63.

⁶ Viz schéma – Příloha. *RVPZV*. [online]. msmt.cz. [cit. 16.9.2019]. Dostupné z : <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>.

⁷ ŠVP Církevní ZŠ Jana Pavla II. v Hradci Králové. [online]. czhk.cz. [cit. 21.10.2019]. Dostupné z : <http://www.czshk.cz/pro-zaky-rodice/formulare-dokumenty>.

Poznávání lidí (4 . ročník), Mezilidské vztahy (1 až 4 . ročník), Kooperace a kompetice (5 . ročník), Hodnoty, postoje, praktická etika (1 . až 3 . ročník, 5 . ročník, 6 .-9 . ročník).

- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – oblast: Jsme Evropané (4 . a 5 . ročník).
- Multikulturní výchova – oblast: Kulturní diference (8 . a 9 . ročník), Lidské vztahy (6 . až 9 . ročník).
- Environmentální výchova – oblast: Základní podmínky života (1 . až 3 . ročník, a 6 . až 9 . ročník), Lidské aktivity a problémy životního prostředí (5 . ročník).

Předmět Náboženství se vyučuje jako povinný předmět od 1 . ročníku do 9 . ročníku v dotaci jedna hodina týdně.

1.3 Státní školy

Posláním církve je působit na všech typech škol v České republice, tedy i na státních školách. Za nabídku výuky na veřejných školách je odpovědný duchovní správce dané farnosti a tato výuka má konfesní ráz. Podmínky k zavedení výuky náboženství ve veřejných školách, včetně nároků na kvalifikaci učitele (viz dále bod 1.5), stanovuje státní legislativa.⁸ O konkrétní realizaci výuky náboženství rozhoduje ředitel příslušné školy. Náplň a pojetí výuky musí být v souladu s posláním školy. Pokud je výuka náboženství vedena jako nepovinný volitelný předmět, je součástí ŠVP a učitel je tak povinen dodat řediteli školy odpovídající podklady. Tato výuka probíhá většinou s dotací 1 hodina týdně v třídách po ročnících, je-li dostatek žáků, nebo ve třídách sdružených po více ročnících. V tomto případě je tento předmět i klasifikován a uveden na vysvědčení. Druhou možností je výuka náboženství vedena jako zájmový útvar (kroužek). V tomto případě se řídí pravidly příslušné školy.⁹

⁸ Právo církve vyučovat náboženství na školách je dáno v ustanovení § 7 odst.1 písm. A) zák. č . 3 /2002 Sb., o církevních společnostech, ve znění pozdějších předpisů. Podmínky výuky náboženství ve školách upravuje § 15 zák. č . 561/2004 Sb., školského zákona, ve znění pozdějších předpisů. In ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 41.

⁹ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 41.

1.4 Katolické školy

Katolická škola je důležitým místem lidské a křesťanské formace. Prohlášením Druhého vatikánského koncilu *Gravissimum educationis*¹⁰ došlo k rozhodujícím změnám v dějinách katolické školy, a to k přechodu od školy jako instituce ke škole chápané jako společenství.¹¹ Katolická škola, která je tedy charakterizována jako vzdělávací a výchovné společenství, se utváří *jako škola pro osobu a škola osob. Směřuje totiž k utváření osoby v integrální jednotě jejího bytí.*¹²

V České republice je katolickou školou míněna škola, jejímž zřizovatelem je katolická církev, ale běžně se pro tento typ školy užívá název církevní škola, i když se jedná o pojem širší, neboť pod pojmem církevní škola můžeme chápat školu zřízenou jakoukoli církví, nejen katolickou, např. Evangelická akademie apod.

1.4.1 Poslání katolické školy

*Přítomnost církve v oblasti školství se projevuje zvláštním způsobem katolickou školou. Ta si jistě ne méně, než jiné školy ukládá kulturní cíle i lidskou výchovu mládeže. Jejím vlastním úkolem však je vytvářet prostředí školního společenství oživené evangelijním duchem svobody a lásky a pomáhat mladým lidem, aby rozvíjeli vlastní osobnost a zároveň rostli jako noví lidé, kterými se stali po křtu. A konečně zaměřujeme všechno lidské vzdělání k poselství spásy tak, aby poznání, které žáci postupně získají o světě, o životě a o člověku, bylo osvíceno vírou.*¹³

Na tomto základě uskutečňuje katolická škola výchovný projekt, jehož účastníky jsou všichni, kdo do školy patří, tedy učitelé, řídicí a administrativní pracovníci, pomocný personál a rodiče, kteří jsou nejdůležitějšími postavami jako přirození a nenahraditelní vychovatelé svých vlastních dětí. Dále to jsou studenti jako spolutvůrci a zodpovědní protagonisté, ale také jako aktivní subjekty výchovného procesu.¹⁴

¹⁰ Gravissimum educationis. Deklarace o křesťanské výchově. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

¹¹ Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1998, čl. 259.

¹² KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Vychovávat společně v katolické škole. Poslání sdílené zasvěcenými osobami a věřícími laiky*. Praha: Česká biskupská konference, 2008, čl. 13.

¹³ Gravissimum educationis. Deklarace o křesťanské výchově. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, čl. 8.

¹⁴ Srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole*. Praha: Sekretariát ČBK, čl. 32.

Katolická škola má být zakotvena v evangeliu, ze kterého čerpá sílu a inspiraci. Opírá se o morálku svědomí, které musí obstát před Bohem. Práce je chápána jako *povinnost rozvíjená s dobrou vůlí, odvahou a vytrvalostí v obtížných situacích, s úctou vůči tomu, kdo učí, oddaností a láskou vůči spolužákům, upřímností, tolerancí a dobrotou ke všem.*¹⁵

Katolická škola má působit také jako křesťanský kvas ve světě. Žák se v ní má učit překonávat individualismus a *objevovat ve světle víry, že je povolán zodpovědně žít specifické povolání k přátelství s Kristem a k solidaritě s ostatními lidmi.*¹⁶ Škola má být živým svědectvím Boží lásky mezi lidmi a prostředkem rozlišování ve světle evangelia, co je ve světě pozitivní, co je naopak nutné změnit. Má učit rozeznávat a překonávat nespravedlnosti, a tak vytvářet otevřené společenství, které působí ve výchovných oblastech jako je výchova k míru, ke společnému životu, ke spravedlnosti a bratrství.¹⁷

1.4.2 Zřizovatelé

Zřizovatelem katolických škol je katolická církev, a to buď biskupství dané diecéze nebo řády, řeholní kongregace či instituty zasvěceného života. Školy zřízené diecézí jsou podporovány a řízeny orgánem určeným diecézním biskupem, což představuje pracoviště pro církevní školství nebo katechetické centrum. Důležitá je také spolupráce mezi diecézemi, kterou zajišťuje Katechetická sekce ČBK. Jejím úkolem je monitorování, iniciování a vytváření podmínek pro tuto spolupráci v oblasti katecheze a náboženského vzdělávání a její koordinace. Plní také úkoly ČBK, zvláště zajišťování vydání a aktualizace standardů pro trvalé vzdělávání a formaci katechetů a učitelů náboženství.¹⁸

Velká část škol je zřizována řády, kongregacemi a instituty zasvěceného života. Ty obohacují školské prostředí hodnotami své komunity a svého zasvěcení. *Vlastním životem svého společenství vyjadřují viditelně život církve, která se modlí, pracuje a miluje. Přinášejí do školy bohatství své výchovné tradice, vytvářené z původního charismatu a nabízejí pečlivou profesionální přípravu vyžadovanou výchovným posláním. Osvětlují svou činnost silou a sladkostí vlastního zasvěcení. Studenti chápou hodnotu jejich svědectví. Dokonce si*

¹⁵ KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole*. Praha: Sekretariát ČBK, čl. 47.

¹⁶ KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Vychovávat společně v katolické škole. Poslání sdílené zasvěcenými osobami a věřícími laiky*. Praha: Česká biskupská konference, 2008, čl. 46.

¹⁷ Srov. Tamtéž.

¹⁸ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 47.

*zamilovávají tyto vychovatele, kteří si dokáží uchovat dar věčného duchovního mládí. A tento vztah přetrvává často ještě dlouhou dobu po ukončení školní docházky.*¹⁹

1.4.3 Žáci

Katolické školy jsou vyhledávány převážně rodiči – katolíky, kteří se tak snaží zabezpečit pro své děti křesťanskou výchovu a náboženské vzdělávání. Je-li v katolické škole většina těchto žáků, je možné realizovat službu Slova i v jiných podobách, jako počáteční zvěstování, školní výuka náboženství, katecheze, homilie, přičemž zvláštního významu má školní výuka náboženství a katecheze. Pokud školu navštěvují žáci z nekatolických rodin pouze pro její kvalitní výchovu, omezuje to vlastní evangelizační působení školy. Výuka náboženství se často redukuje na výuku etickou či předávání jistých kultur. Přesto přínosem této školy je *nejvyšší služba lidem a je prvkem v rámci evangelizace církve.*²⁰

Otcové na koncilu si také uvědomovali, že katolické školy jsou navštěvovány i nekatolíky a nekřesťany, dokonce v některých zemích tvoří tato část velkou většinu. Zdůrazňují proto respektování svobody vyznání a svědomí dětí a jejich rodin. Přesto se však katolická škola nemá zříkat hlásání evangelia a vykládání hodnot křesťanské výchovy, neboť to je jejím právem a povinností. Nutno však v této věci rozlišovat, vykládat či předkládat, ale nevnucovat. Vnucování znamená morální násilí, které evangelijní zvěst a nauka církve odmítá.²¹

Katolická škola shromažďuje studenty z různých kultur, národností, tradic a rodin. Každý student tedy má svůj původ a individualitu. Proto se škola neomezuje pouze na vyučování, ale snaží se o zavádění výchovného programu čerpajícího z ducha evangelia, který zohledňuje požadavky současných dětí a mládeže, čímž napomáhá zlepšovat výchovné vztahy.²²

1.4.4 Výuka náboženství

V katolických školách je podle dokumentů univerzální církve požadováno, aby byla žákům poskytnuta výuka a výchova respektující morální a náboženský rozměr osobnosti. Lze toho dosáhnout propojováním obsahů výuky náboženství s ostatními předměty, které souvisejí

¹⁹ KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole*. Praha: Sekretariát ČBK, čl. 35.

²⁰ KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1998, čl. 260.

²¹ Srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole*. Praha: Sekretariát ČBK, čl. 6 .

²² Srov. Tamtéž, čl. 22.

s křesťanstvím, a s jejich podáním ve výuce náboženství. Týká se to především přírodních věd, etiky, výchov a dějepisu.²³

Náboženská výchova v katolické škole se řídí diecézní směrnicí, konkrétní forma výuky je součástí ŠVP dané školy. Pokud je výuka náboženství realizována jako předmět povinný nebo volitelný pro všechny žáky, schvaluje jeho vzdělávací program také příslušný orgán biskupství. Činnost učitelů náboženství je taktéž kontrolována příslušným pracovníkem biskupství (viz dále bod. 2.5.1).²⁴

1.5 Učitel v katolické škole

Katolický laický pedagog je tím, kdo vykonává své poslání v církvi životem z víry ve svém povolání ve škole, a to s největší možnou osobní odborností a s apoštolskou vizí celistvé formace člověka. Jeho poslání v církvi se projevuje předáváním kultury, uváděním pedagogie do praxe osobním kontaktem s žákem a duchovním působením na komunitu, ke které náleží. Je mu rodinami a církví svěřen výchovný úkol ve škole. Katolický učitel musí být vnitřně přesvědčen o tom, že je zapojen do poslání církve skrze výchovu a zároveň se nesmí cítit oddělen a osamocen od církevního společenství.²⁵

Ke každému svému vyučovanému předmětu má přistupovat z pohledu křesťanské víry, už z toho důvodu, že jeho činnost má mimořádnou morální závažnost a je nejtvůřivější činností člověka. Velký důraz je kladen na osobní vztah učitele a žáka, který se neomezuje jen na prosté dávání a přijímání, a tím nabývá hodnoty nejvyššího řádu. Učitelé a vychovatelé mají tak křesťanské povolání a podíl na poslání církve. Především na nich závisí, zdali se katolické škole podaří uskutečnit její záměr.²⁶

Katoličtí pedagogové vyučující na katolické škole se mají aktivně podílet na liturgickém a sakramentálním životě školy, neboť žáci tak skrze živý příklad pochopí důležitost tohoto způsobu života.²⁷

Žáky, kteří navštěvují katolickou školu a nepatří do katolické církve, má katolický laický učitel přijímat s respektem, být k nim přívětivý, otevřený k dialogu. Má mít na paměti, že pravé

²³ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 57.

²⁴ Srov. Tamtéž, čl. 42.

²⁵ Srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Svědectví katolického laika o víře ve škole*. Praha: ČBK, 2003, čl. 24.

²⁶ Srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Katolická škola na prahu třetího tisíciletí*. Praha: Sekretariát ČBK, 1999, čl. 19.

²⁷ Srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Svědectví katolického laika o víře ve škole*. Praha: ČBK, 2003, čl. 40.

vzdělání se nedá omezit na pouhé přijetí poznatků, ale *podporuje důstojnost a bratrství, a uschopňuje k přijetí Pravdy, již je Kristus.*²⁸

Učitelé z řad řeholníků a řeholnic mají ve školním prostředí velký prostor k tomu, aby vydávali účinně svědectví, neboť zde mohou vytvářet přímé a dlouhodobé vztahy s mládeží a díky svým zkušenostem s vírou a idejím zachovávat tak i trvalé stopy na žácích.²⁹

1.5.1 Učitel náboženství

Učitel náboženství potřebuje mít k naplnění svého poslání následující kompetence: teologickou, duchovní, komunikativní a kulturní. Základem teologické kompetence je odpovídající teologické vzdělání, které získává studiem na teologických fakultách, a uplatnění těchto znalostí v praxi. Duchovní kompetence vychází z osobnostní zralosti a života z víry. Je nutné, aby učitel náboženství měl vlastní zkušenosti s křesťanskou vírou včetně jejího prožívání. Komunikativní kompetence zahrnuje znalosti a dovednosti zprostředkování obsahů náboženského vzdělávání. Je tedy nutné osvojit si principy pedagogiky víry a také soudobé znalosti a poznatky pedagogiky a didaktiky náboženské výchovy. Důležitý je i vztah učitele náboženství s lidmi, s kterými pracuje, jeho sounáležitost s nimi. Kulturní kompetence je založena na učitelovu sdílení životních podmínek vychovávaných a hledání cesty, aby se *víra stala kulturou.*³⁰

Tyto kompetence učitel náboženství získává jednak studiem na příslušných fakultách, ale také osvědčením schopností žít ve společenství farnosti a přispívat k jeho utváření a také rozvíjením svého života z víry, např. osobní modlitbou, duchovní četbou a sebevzděláváním, duchovním doprovázením, účastí na duchovních cvičeních apod. Po dosažení požadovaného vzdělání se účastní další formace, kterou zajišťují pro katechety a učitele náboženství diecézní katechetická centra ve spolupráci s dalšími institucemi, např. teologické nebo pedagogické fakulty.³¹

Učitelé náboženství jsou pověřeni ke svému působení kanonickou misí.³² Ta je zavazuje k plnění povinností a závazků z ní plynoucích, včetně uzavření pracovně-právního vztahu. O kanonickou misi žádá duchovní správce farnosti, kterému učitelé náboženství odpovídají za

²⁸Srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Svědectví katolického laika o víře ve škole*. Praha: ČBK, 2003 čl. 55.

²⁹ Srov. Tamtéž, čl.46.

³⁰ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 32.

³¹ Srov. Tamtéž, čl. 33.

³² CIC, kán. 205c 805.

svoji činnost. V katolické škole jsou učitelé náboženství odpovědní svému řediteli. O udělení kanonické mise rozhoduje diecézní biskup nebo jeho pověřený zástupce. K žádosti se mohou vyjádřit i katechetická centra na základě podkladů činnosti katechetů a učitelů náboženství ve farnostech.³³

2 Vzdělávání v Německu

Vzdělávání v Německé spolkové republice nemá jednotný školský systém, školství je řízeno na úrovni jednotlivých spolkových zemí. Existuje zde šestnáct vzdělávacích systémů v jednotlivých spolkových zemích, kde každý systém logicky vychází z historických, politických a společenských specifik dané oblasti, což přináší velmi různorodý, nejednotný systém. Jednotlivé země tak vytvářejí vlastní školství při dodržení společných zásad pro všechny země společně: délka povinné školní docházky, zajišťování návaznosti vzdělávacích stupňů, označování vzdělávacích zařízení, vzájemné uznávání vysvědčení, systém známkování. Školství řídí zemské orgány a úřady, federální vláda koordinuje a dohlíží na jejich činnost, jejichž správa náleží ministerstvům kultu zemských vlád. Jejich koordinačním grémiem je *Konference ministrů kultu (Kultusministerkonferenz)*. Vedle škol státních existují školy soukromé a církevní.³⁴

Přestože je struktura německého školského systému nejednotná, existuje jedna, tzv. základní struktura, společná pro všechny spolkové země:

Předškolní výchova je dobrovolná. Mateřská škola je určena dětem ve věku 3–6 let. Povinná školní docházka začíná po dovršení věku dítěte 6 let. Trvá 9–10 let povinné docházky pro všechny žáky, další tři roky částečné docházky pro učně, celkem tedy 12 let. Žákům se nabízí dobrovolné prodloužení docházky o jeden rok, čímž získají možnost dokončení úplného středního vzdělání. Bývalé východní spolkové země si zachovaly kratší školní docházku.

První stupeň (Primarstufe – primární vzdělávání) je čtyřletý pro žáky do 10 let. Následuje druhý stupeň (Sekundarstufe – sekundární vzdělávání), který tvoří tři proudy: hlavní škola/ střední škola (Hauptschule/ Mittelschule), reálná škola (Realschule) a gymnázium. V tomto sekundárním vzdělávání vznikl nový typ školy, tzv. souhrnná škola (Gesamtschule), která sjednocuje všechny tři typy, nabízí rozdílné výstupy žáků a posunuje tak rozhodování

³³ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 31.

³⁴ Srov. WALTEROVÁ, Eliška. *Struktura vzdělávacího systému v Německu*. Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů. [online]. Rvp.cz. [cit. 03.10.2019]. Dostupné z : <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/510/STRUKTURA-VZDELAVACIHO-SYSTEMU-V-NEMECKU.html/>.

o vzdělávacím procesu jednotlivých žáků do vyššího věku. Výskyt těchto škol se v jednotlivých spolkových zemích liší (v Berlíně je to čtvrtina celkového počtu žáků, v Bavorsku a Bádensko-Württembersku jen 0,5 % žáků).³⁵

Hlavní škola/ střední škola, která trvá 5–6 let, poskytuje všeobecné vzdělání a otevírá přístup k přípravě na budoucí povolání nebo další vzdělávání. Tento typ školy je považován za školu určenou pro méně nadané žáky, nazývanou také zbytkovou školou (Restschule). V některých lokalitách tuto školu navštěvují především děti imigrantů, kteří nezvládají německý jazyk, neboť není jejich mateřštinou.

Reálná škola trvá 6 let, existuje i v kratší podobě navazující na hlavní školu po ukončeném 6. či 7. ročníku.

Gymnázium je osmileté nebo devítileté a zahrnuje třídy 5.-12. (13.). Je ukončeno maturitní zkouškou, která je nejen prestižní zkouškou, ale také umožňuje přístup ke studiu na vysokých školách a univerzitách.^{36 37}

2.1 Státní školy a výuka náboženství

Většina škol v Německu je zřizována státem. Dle článku 7 ústavy, odstavec 3 je *výuka náboženství ve veřejných (státních) školách s výjimkou škol bez vyznání řádný předmět. I přesto, že jsou tyto školy pod státním dohledem, podléhá výuka náboženství zásadám náboženských společností a dle nich je i vyučováno.*³⁸ To znamená, že církve a náboženské společnosti zodpovídají za obsah a cíle vyučování náboženství. Stát spolupracuje v této oblasti s církvemi, protože na jedné straně chce zajistit náboženské vzdělávání, na druhé straně musí ve svobodném a demokratickém státě zůstat neutrální, aby tak uskutečňoval svobodu náboženského vyznání, zakotvenou v článku 4 ústavy.³⁹ V německých školách je pestrá nabídka náboženských předmětů, která závisí na religiozitě dané spolkové země. Nabízí se tak předměty: výuka katolického, evangelického, ortodoxního, židovského náboženství, a v dnešní době i jisté formy islámského náboženství. Pro děti, které se nehlásí k žádné církvi

³⁵ Srov. WALTEROVÁ, Eliška. *Struktura vzdělávacího systému v Německu*. Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů. [online]. Rvp.cz. [cit. 03.10.2019]. Dostupné z : <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/510/STRUKTURA-VZDELAVACIHO-SYSTEMU-V-NEMECKU.html/>.

³⁶ Srov. Tamtéž.

³⁷ Schéma viz. Příloha B . Dostupné z : https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/pdf/Dokumentation/de_2019.pdf

³⁸ *Základní práva z ústavy pro Německou spolkovou republiku*. [online]. www.schule.sachsen.de. [cit. 04.10.2019]. Dostupné z : <https://www.schule.sachsen.de/314.htm#7>.

³⁹ *Základní práva z ústavy pro Německou spolkovou republiku*. [online]. www.schule.sachsen.de. [cit. 04.10.2019]. Dostupné z : <https://www.schule.sachsen.de/314.htm#4>

či náboženskému společenství nebo se z předmětu Výuka náboženství odhlásili, se ve většině spolkových zemí nabízí předmět Etika, který je nábožensky neutrální.⁴⁰

2.2 Katolické školy

V Německu je školství v zásadě pod kontrolou státu. Avšak ústava stanoví v čl. 7, odst. 4 právo na založení privátních škol. Na základě toho existuje v Německu okolo 10 procent soukromých škol (tzv. Schule in freier Trägerschaft). Tyto školy mají zpravidla status tzv. náhradních škol (Ersatzschulen), což znamená, že vykonávají stejné úkoly jako státní školy, jsou rovnocenné, ale ne zcela totožné. Mezi těmito soukromými školami zaujímají nejpočetnější skupinu právě katolické školy.⁴¹

Německé Katolické školy jsou zřizovány cca. 290 různými zřizovateli. K největším patří diecéze a církevní školní nadace, příp. školní díla. Velký význam mají řády a kongregace, které již mají tradici, často přesahující i několik století, a tvoří tak specifický profil Katolické školy. Dalšími zřizovateli jsou obce, charita, iniciativy rodičů a další. Tyto školy jsou financovány ze třech zdrojů, které se podílejí v každé spolkové zemi různým podílem. Největší podíl tvoří státní prostředky, dále vlastní prostředky a dary rodičů, příp. školné.⁴²

Katolické školy jsou velmi rozdílné, přesto existují jisté zásady, které patří ke Katolické škole a které ji specifikují:

- Katolické školy slouží k výchově a vzdělání člověka a staví se proti funkcionalistickému chápání vzdělání.
- Katolické školy vybízejí k zamyšlení a diskuzi nad existencionálními otázkami a nabízejí prostor k setkání s Bohem.
- Katolické školy jsou místem církve a mají účast na jejím pastorálním poslání.
- Katolické školy umožňují žákům etickou reflexi a povzbuzují je v jejich vývoji, tvorbě a třídění si hodnot. Vedou je k zaujímání zodpovědného postoje při vytváření světa.
- Katolické školy se podílejí velkou měrou na spravedlnosti ve společnosti.
- Katolické školy jsou místem dialogu a různorodým společenstvím.

⁴⁰ *Argumente für den Religionsunterricht an öffentlichen Schulen.* . [online]. www.dbk.de. [cit. 22.10.2019]. Dostupné z : https://www.dbk-shop.de/media/files_public/bsotsryjk/DBK_1078.pdf.

⁴¹ Srov. *Über katholischen Schulen.* Das Internetportal der katholischen Schulen. [online]. Katholische-schulen.de. [cit. 04.10.2019]. Dostupné z : <http://schulen.katholisch.de/Profil-und-Qualit%c3%a4t/%c3%9cber-Katholische-Schulen>

⁴² Tamtéž.

- Katolické školy jsou svědectvím, že církev bere na sebe zodpovědnost výchovy a vzdělání.⁴³

Celkově existuje v Německu 904 katolických škol (stav z roku 2015/2016).⁴⁴

Výuka náboženství probíhá dle směrnic pro státní školy s tím rozdílem, že je nabízena výuka výhradně katolického náboženství, a to v rozsahu 2 hodiny týdně.

2.3 Směrnice Německé biskupské konference

Výukou náboženství ve školách se zabývá několik dokumentů Německé biskupské konference. Jedná se o tyto:

- *Výuka náboženství ve škole. Závěr společné synody všech biskupství spolkových zemí (1974). (Der Religionsunterricht in der Schule. Ein Beschluss der Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland 1974).*⁴⁵
- *Výuka náboženství a síla jeho vlivu. O konfesionalitě výuky katolického náboženství. (Die bildende Kraft des Religionsunterrichts. Zur Konfessionalität des katholischen Religionsunterrichts).*⁴⁶
- *Nové výzvy pro výuku náboženství. (Der Religionsunterricht vor neuen Herausforderungen).*⁴⁷
- *Výchova a vzdělání v duchu radostné zvěsti. Sedm tezí k sebehodnocení a úkolu katolické církve. (Erziehung und Bildung im Geist der Frohen Botschaft. Sieben Thesen zum Selbstverständnis und Auftrag Katholischer Schulen).*⁴⁸
- *Budoucnost výuky náboženství. Doporučení ke spolupráci výuky katolického a evangelického náboženství. (Die Zukunft des konfessionellen Religionsunterrichts.*

⁴³ Srov. DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Erziehung und Bildung im Geist der Frohen Botschaft. Sieben Thesen zum Selbstverständnis und Auftrag Katholischer Schulen.* Bonn: Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, 2016, 33 s .

⁴⁴ *Über katholischen Schulen.* Das Internetportal der katholischen Schulen. [online]. Katholische-schulen.de. [cit. 04.10.2019]. Dostupné z : [http://schulen.katholisch.de/Profil-und-Qualit%
c3%a4t/%c3%9cber-Katholische-Schulen](http://schulen.katholisch.de/Profil-und-Qualit%c3%a4t/%c3%9cber-Katholische-Schulen)

⁴⁵ Dostupné na: <http://www.dbk.de/schriften/arbeitshilfe/index.html>.

⁴⁶ DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Die bildende Kraft des Religionsunterrichts. Zur Konfessionalität des katholischen Religionsunterrichts.* Bonn: Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, 1996.

⁴⁷ DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Der Religionsunterricht vor neuen Herausforderungen.* . Bonn: Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, 2005.

⁴⁸ DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Erziehung und Bildung im Geist der Frohen Botschaft. Sieben Thesen zum Selbstverständnis und Auftrag Katholischer Schulen.* Bonn: Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, 2016, 33 s .

*Empfehlungen für die Kooperation des katholischen mit dem evangelischen Religionsunterricht).*⁴⁹

- *Cíkevní směrnice k vzdělávacímu standardu pro katolickou výuku náboženství v ročnících 5 -10 /druhý stupeň I (Kirchliche Richtlinien zu Bildungsstandards für den katholischen Religionsunterricht in den Jahrgangsstufen 5 -10/ Sekundarstufe I (Mittlerer Abschluss)*^{50, 51}

3 Úvod do praktické části

Vzhledem k tomu, že tato práce má posuzovat učebnice katolického náboženství a vyhodnotit její využitelnost v naší zemi, v našich podmínkách, rozhodli jsme se pro školství spolkové země Bavorsko, kde je zastoupen největší podíl populace hlásící se ke katolické víře a zároveň je to naše sousední země, která nás spojuje historicky a je nám kulturně nejbližší.

3.1 Přehled materiálů pro katolickou náboženskou výuku v Bavorsku

Jak již bylo uvedeno, v Bavorsku je předmět Katolické náboženství zavedeno jako povinný předmět. Proto i nabídka materiálů pro výuku je široká. Předmětem další kapitoly bude představení dvou materiálů k výuce náboženství ze dvou různých nakladatelství. Ostatní materiály je možné dohledat na webových stránkách těchto subjektů:

Nakladatelství Auer u nakladatelství Klett⁵²,

Nakladatelství Kösel a Patmos u nakladatelství Cornelsen⁵³.

⁴⁹ DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Die Zukunft des konfessionellen Religionsunterrichts. Empfehlungen für die Kooperation des katholischen mit dem evangelischen Religionsunterricht.* Bonn: Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, 2016, 39 s .

⁵⁰ DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Kirchliche Richtlinien zu Bildungsstandards für den katholischen Religionsunterricht in den Jahrgangsstufen 5 -10/ Sekundarstufe I (Mittlerer Abschluss).* 4 .)berarbeitete Auflage. Bonn: 2010, 38 s .

⁵¹ Tyto směrnice existují i pro jiné stupně. Cílem naší práce je analýza učebnic pro 5 . ročník střední školy, proto je uveden pouze tento titul.

⁵² Nakladatelství Klett [online]. Klett.de. [cit.05.10.2019]. Dostupné z :

<https://www.klett.de/suche/?type%5B%5D=lehrwerk&bundeslandList%5B0%5D=Bayern&query=katholischer%20religionsunterricht&size=15&page=1 &sort= score&direction=desc&suggest=1>.

⁵³ Nakladatelství Cornelsen [online]. Cornelsen.de. [cit.05.10.2019]. Dostupné z :

<https://www.cornelsen.de/mittlere-schulformen/faecher/religion-kath?bundesland%5B%5D=Bayern&klassenstufe%5B%5D=5 .+Klasse&klassenstufe%5B%5D=6 .+Klasse&klassenstufe%5B%5D=7 .+Klasse&klassenstufe%5B%5D=8 .+Klasse&produktart%5B%5D=Sch%C3%BClerbuch>

3.2 Bavorský školský plán Lehrplan Plus

V Bavorsku platí pro primární stupeň vzdělávání jako i pro sekundární stupeň vzdělávání Lehrplan Plus, vydaný 15. listopadu 2016 Bavorským státním ministerstvem vzdělání a kultu, vědy a kultury⁵⁴, který je specifický pro daný typ školy: základní škola (Grundschule), střední škola (Mittelschule) ročníky 5-7, reálná škola (Realschule), gymnázium, obchodní škola (Wirtschaftsschule), škola k přípravě na povolání (Berufsschule), pomocná škola (Förderschule). Obsahuje základní informace o směřování vzdělávání dané věkové a vzdělávané skupiny, základní vzdělávací a výchovné cíle, průřezová témata, profily jednotlivých vyučovacích předmětů, klíčové kompetence (profily jednotlivých ročníků), učební plány.

Předmětem naší práce je analýza učebnic pro 5. ročník střední školy, proto se nyní zaměříme na Lehrplan Plus Mittelschule.⁵⁵ Zahrnuje pět základních oblastí: Vzdělávací a výchovný úkol střední školy, Průřezová témata, Profily předmětů, Klíčové kompetence (Profily jednotlivých ročníků), Učební plány předmětů.

První oblast obsahuje pět kapitol.

První kapitola (1. Nároky a profil střední školy) je rozdělena do pěti podkapitol: 1.1 Nároky na vzdělávání, 1.2 Nároky na výchovu, 1.3 Prvky tvořící profil střední školy, 1.4 Inkluze.

Druhá kapitola se zabývá žáky střední školy.

Třetí kapitola zahrnuje učení, výkony a život na střední škole a je opět rozdělena do třech podkapitol: 3.1 Pojem kompetence v učebním plánu Plus (Lehrplan Plus), 3.2 Vyučování orientované na kompetence – orientace na kompetence ve vyučování a kultuře, role vyučujících a vyučovaných, pedagogická kultura výkonu a hodnocení, 3.3 Organizace vyučování – princip třídního učitele, vyučované předměty a vyučování napříč předměty, různorodost jako šance, spojitost učebního plánu a pedagogického volného prostoru pro vlastní činnost.

⁵⁴ Oficiální text Lehrplan Plus. [online]. Isb.bayern.de. [cit. 07.10.2019]. Dostupné z : <https://www.isb.bayern.de/schulartspezifisches/lehrplan/offizielles-lehrplanverzeichnis/>

⁵⁵ Lehrplan Plus Mittelschule. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit. 11.10.2019]. Dostupné z : <https://www.lehrplanplus.bayern.de/bildungs-und-erziehungsauftrag/mittelschule>

Čtvrtá kapitola představuje školu ve společenském kontextu a obsahuje tři kapitoly: 4.1 Škola jako učební a životní prostor. 4.2 Partnerství školy ve vzdělávání a výchově s rodiči. 4.3 Spojení s dalšími partnery vzdělávání.

Pátá kapitola se zabývá otázkou přechodu na jiný typ školy či do života: 5.1 Ze základní školy na střední školu. 5.2 Přechody mezi dalšími vzdělávacími stupni. 5.3 Ukončení a navazující možnosti.

Šestá kapitola se týká rozvoje kvality.

Druhá oblast Průřezová témata, vzdělávací a výchovné cíle a kompetence žáků popisuje skutečnost, že žákyně a žáci jsou konfrontováni ve společnosti, v oblasti kultury, politiky, techniky, ale také přírody s fenoménem vývoje, který je v jisté míře součástí výuky, přesto překračuje meze daných vyučovaných předmětů. Tato druhá oblast popisuje odpovídající tematické okruhy, s kterými se žáci a žákyně setkají jak ve škole při odborném vyučování, tak i při různých projektech a v životě dané školy. Konfrontace s nimi přispívá k vývoji celkově vzdělané osobnosti vybavené kompetencemi pro běžný život. Jedná se o tyto oblasti: Kompetence pro běžný život a životní ekonomie, Volba povolání, Výchova v oblasti vývoje udržitelných zdrojů (životní prostředí, globální uvažování), Rodinná a sexuální výchova, Podpora zdraví, Mezikulturní a kulturní výchova, Mediální/ digitální výchova, Výchova v podnikatelské a spotřebitelské sféře, Politická výchova, Sociální učení, Jazykové vzdělávání, Technické vzdělávání, Výchova k chování v dopravním provozu a Výchova k hodnotám.⁵⁶

Třetí oblast nabízí seznam vyučovaných předmětů a jejich profily. Jedná se o tyto předměty: Účetnictví, Německý jazyk, Německý jazyk jako druhý jazyk, Anglický jazyk, Výživa a sociální učení, Etika, Evangelické náboženství, Dějepis/ Politika/ Zeměpis, Informatika, Informatika a digitální tvorba, Katolické náboženství, Výtvarná výchova, Matematika, Hudební výchova, Příroda a technika, Tělesná výchova, Psaní na PC, Technika, Ruční práce, Hospodářství a povolání, Hospodářství a komunikace.⁵⁷

⁵⁶ *Schulart – und fächerübergreifende Bildungs – und Erziehungsziele sowie Alltagskompetenz und KLebensökonomie*. In. Lernplan Plus Mittelschule. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit. 11.10.2019]. Dostupné z : <https://www.lehrplanplus.bayern.de/uebergreifende-ziele/mittelschule>.

⁵⁷ Lehrplan Plus Mittelschule. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit. 11.10.2019]. Dostupné z : <https://www.lehrplanplus.bayern.de/schulart/mittelschule/inhalt/fachprofile>

Čtvrtá oblast seznamuje s klíčovými kompetencemi jednotlivých ročníků v jednotlivých předmětech.⁵⁸

Pátá oblast obsahuje učební plány jednotlivých předmětů v jednotlivých ročnících.⁵⁹

3.3 Profil předmětu Katolické náboženství na střední škole

Ve výuce katolického náboženství mohou žáci dostat odpověď na své životní otázky: Odkud, k čemu a kam? Především pak na otázku na Boží přítomnost a prostor pro Boha ve svém životě. Žáci a žákyně na střední škole si kladou existenciální a náboženské otázky, na které hledají odpovědi a zamýšlejí se nad tím, co říká na toto téma víra. Na základě toho pak rozvíjejí porozumění pro víru a život jako takový, a tím si rozšiřují horizont vlastního života.

Německá biskupská konference vytvořila směrnice pro vzdělávací standard vyučovaného předmětu Katolické náboženství⁶⁰, dle kterého jsou důležité tyto hlavní oblasti vzdělávání v daném předmětu: žáci a žákyně se seznámí se strukturovanými a životně důležitými základními znalostmi o katolické víře, s formami jejího prožívání (konkrétními projevy života z víry) a na základě toho rozvíjí vlastní schopnost rozlišování a vedení dialogu na náboženské téma.⁶¹

Předmět Katolické náboženství má za úkol dosažení následujících kompetencí, které se doplňují, vzájemně se ovlivňují a slouží k získání schopnosti osobní orientace v náboženském životě a hledání smyslu života:

Vnímání náboženských jevů: poznat náboženské symboly a vysvětlit jejich význam; poznat náboženské rituály, liturgii, modlitbu a objasnit jejich význam; poznat církevní stavby – kostely, kláštery, synagogy, mešity – vysvětlit jejich význam.⁶²

⁵⁸ Lehrplan Plus Mittelschule. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit. 11.10.2019]. Dostupné z : <https://www.lehrplanplus.bayern.de/schulart/mittelschule/inhalt/jahrgangsstufenprofile>

⁵⁹ Lehrplan Plus Mittelschule. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit. 11.10.2019]. Dostupné z : <https://www.lehrplanplus.bayern.de/schulart/mittelschule/inhalt/fachlehrplaene>

⁶⁰ DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Kirchliche Richtlinien zu Bildungsstandards für den katholischen Religionsunterricht in den Jahrgangsstufen 5 -10/ Sekundarstufe I (Mittlerer Abschluss)*. 4 .)bearbeitete Auflage. Bonn: 2010, 38 s .

⁶¹ Srov. *Katholische Religionslehre.Selbsverständnis des faches katholische Religionslehre und sein Beitrag zur Bildung*. In. Lehrplan PLUS. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit. 15.10.2019]. Dostupné z : <https://www.lehrplanplus.bayern.de/fachprofil/mittelschule/katholische-religionslehre>

⁶² DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Kirchliche Richtlinien zu Bildungsstandards für den katholischen Religionsunterricht in den Jahrgangsstufen 5 -10/ Sekundarstufe I (Mittlerer Abschluss)*. 4 . bearbeitete Auflage. Bonn: 2010, s . 16.

Porozumění a užití náboženské řeči: poznat náboženské formy řeči – metafory, symboly, analogie – a umět je vysvětlit; užívat správně náboženské formy řeči; užívat a objasnit teologické odborné názvy.⁶³

Porozumění náboženským svědectvím: odhalit ústřední myšlenku textu; rozvinout význam textu na základě daného textu; rozlišovat důležité druhy textu Bible a církevní tradice; znát a vysvětlit umělecká díla s církevní tematikou (např. stavby, obrazy).⁶⁴

Představení a vyjádření náboženské nauky: nalézt informace k danému náboženskému tématu, a to systematicky uspořádat; strukturovaně a na úrovni odpovídající vyjadřování žáka popsat jeho myšlenkový obsah; užít různé prezentační druhy, např. krátká přednáška, písemné shrnutí, grafické nebo scénické formy.⁶⁵

Opodstatněné odůvodnění otázky s náboženskou tematikou: klást otázky s náboženskou tematikou – otázky po smyslu života, existence Boha, života po smrti apod.; uvádět důvody a opodstatnění vlastního úsudku; vzájemně přemýšlet o jednotlivých důvodech a zaujmout vlastní stanovisko.⁶⁶

Komunikace o náboženských otázkách a prezentování vlastního názoru: představit srozumitelnou formou vlastní stanovisko; porozumět jiným náboženským přesvědčením; poznat a pojmenovat společné prvky a rozdíly náboženských přesvědčení; poznat náboženské předsudky a kriticky je reflektovat; být ochoten mluvit s druhými o náboženských otázkách.⁶⁷

Jednání na základě náboženské motivace: poznat morální výzvy a přijmout je; být připraven jednat dle vlastního náboženského a morálního přesvědčení; rozvíjet vlastní spiritualitu.⁶⁸

Témata, kterými se tento předmět má zabývat, jsou: Člověk a svět; Otázky po Bohu; Bible a tradice; Ježíš Kristus; Církev a společenství; Náboženství a světový názor. Tato témata se vyučují dle učebního plánu v ročnících 5 -8 po pěti tématech, v ročnících 9 a 10 vždy čtyři témata. Vzájemné působení kompetencí a témat dává možnost formulovat klíčové kompetence pro každý ročník. Obsahy a očekávané výstupy jednotlivých ročníků na sebe navazují. Všechna témata jsou si rovnocenná, neexistují podřadná a nadřazená. Důležitá je jejich forma

⁶³. DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Kirchliche Richtlinien zu Bildungsstandards für den katholischen Religionsunterricht in den Jahrgangsstufen 5 -10/ Sekundarstufe I (Mittlerer Abschluss)*. 4. bearbeitete Auflage. Bonn: 2010, s. 16.

⁶⁴ Tamtéž, s. 17.

⁶⁵ Tamtéž, s. 17.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž, s. 18.

⁶⁸ Tamtéž. S. 19.

zpracování a obsah. Témata společně s kompetencemi, kterých se má dosáhnout, umožňují žákům a žákyním přístup ke „Credo“ víry církve na jejich věkové úrovni a konfrontaci s jeho podstatnými obsahy. Z toho pak mohou rozvinout osobní víru, umění správného jednání při střetu s jinými náboženstvími a světovými názory a vedení smysluplného dialogu.⁶⁹

Předmět Katolické náboženství spolupracuje dle dohody německých biskupů s Evangelickou církví v Německu o ekumenické kooperaci ve výuce náboženství⁷⁰ s jinými na dané střední škole působícími náboženstvími. Na základě biblického smýšlení hledají křesťané s jinými náboženstvími a kulturami společnou řeč a porozumění, což se týká nejen výuky, ale i života samotné školy. Předmět Katolické náboženství se váže jak kompetencemi, kterých má být dosaženo, tak i obsahově, na další předměty: Německý jazyk – např. biblické texty nebo schopnost vyjadřovat se k náboženské problematice. Oba předměty se podporují v oblasti jazykové a mediální tvorby. Dále Katolické náboženství spolupracuje v předmětech Dějepis/ Politika/ Zeměpis (např. církev v historickém kontextu), Příroda a technika (např. zodpovědnost za stvoření, sexualita, partnerství, přírodní věda a víra), Výtvarná výchova (např. úvaha nad obrazy) a Hudební výchova (např. uspořádání školních oslav a bohoslužeb).⁷¹

Předmět Katolické náboženství přispívá k rozvoji průřezových témat. Jsou to především: kulturní a mezikulturní vzdělání, výchova ke správným hodnotám, výchova k udržitelnému rozvoji (tvorba životního prostředí, globální myšlení), podpora zdraví (zdravého životního stylu), sexuální výchova a výchova k rodičovství, politická výchova, sociální učení, umění komunikace.⁷²

3.4 Učební plán pro 5. ročník střední školy v předmětu Katolické náboženství

Učební plán⁷³ je rozdělen do pěti učebních oblastí:

1. Jedinečný a rozmanitý – spolu tvořit život

⁶⁹ *Aufbau des Fachlehrplanes im Fach katholische Religionslehre.* In Lehrplan Plus Mittelschule. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit. 15.10.2019]. Dostupné z :

<https://www.lehrplanplus.bayern.de/fachprofil/mittelschule/katholische-religionslehre>

⁷⁰ Srov. DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Die Zukunft des konfessionellen Religionsunterricht.* Bonn: 2016. s. 11.

⁷¹ *Zusammenarbeit mit anderen Fächern.* In. Lehrplan Plus Mittelschule. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit. 15.10.2019]. Dostupné z : <https://www.lehrplanplus.bayern.de/fachprofil/mittelschule/katholische-religionslehre>

⁷² *Beitrag des faches katholische Religionslehre zu den übergreifenden Bildungs – und Erziehungszielen.* . In.

Lehrplan Plus Mittelschule. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit. 15.10.2019]. Dostupné z :

<https://www.lehrplanplus.bayern.de/fachprofil/mittelschule/katholische-religionslehre>

⁷³ *Katholische Religionslehre 5.* In. Lehrplan Plus Mittelschule. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit.

15.10.2019]. Dostupné z : <https://www.lehrplanplus.bayern.de/fachlehrplan/mittelschule/5/katholische-religionslehre>

Očekávané kompetence: Žáci a žákyně pohlíží na sebe a své bližní jako Bohem chtěné a berou svoji životní cestu jako jedinečnou. Poznávají v různých způsobech života lidí jejich kulturní a náboženské zázemí, a tím si vytvářejí vlastní životní zkušenosti. S respektem se setkávají s jinakostí svých spolužáků a spolužaček a v této různorodosti objevují obohacení pro sebe i druhé.

Vzdělávací obsah:

- Objevovat život – zažívat společenství (např. ranní kruh, kooperativní hry, prvky zážitkové pedagogiky).
 - To jsem já – jedinečný a skvělý, Bohem milovaný a chtěný (např. Žl 139,1 - 5.13-16); jedinečný ve svém těle jako chlapec/ muž nebo dívka/ žena (např. MFM-Projekt)
 - Shromáždění ve jménu Ježíše – modlitební rituály
 - Slavení víry – rituály (např. jmeniny a narozeniny)
 - Běžný život a život z víry ve vlastní kultuře a v jiných kulturách a náboženstvích (např. situace v rodině, oblečení, trávení volného času, svátky a zvyky, modlitba/ modlitba před jídlem, výuka náboženství)
 - Společný život a učení s rozdílnými vloh, nadáním a jinými omezenostmi (např. 1 Kor 12,12-27)
2. Boží doprovod – zkušenosti s Bohem v Bibli a na vlastní životní cestě

Očekávané kompetence: Žákyně a žáci vytvářejí otázky na téma *Odkud a Kam, smrt a smrtelnost, pochyby a důvěra*, a pokoušejí se nalézt na ně vlastní odpovědi. Vyprávějí si o biblických zkušenostech s Bohem a sami se zamýšlejí nad jeho jednáním. Reflektují a popisují na konkrétním životopise, že se lidé mohou spolehnout na Boha, v důvěře k němu nalézají vlastní životní cestu. Představují svátosti jako výraz a symbol blízkosti a přítomnosti Boha na jejich vlastní životní cestě, vyjadřují biblické přísliby doprovázejícího Boha vlastními slovy a kreativně je přeměňují.

Vzdělávací obsah:

- Otázky bez konce – hledání odpovědí (např. filozofování a teologické bádání s dětmi a mládeží)
- „Jsem, který jsem“ – Boží příslib: Ex 3 ,1 -15
- Bůh ve skrytosti: 1 Kr 19,9 -13
- „Neboť ty jsi u mě...!“ – Bůh na cestě s lidmi na vrcholech i pádech jejich životních cest: Žl 23 jako modlitba

- Svátosti jako viditelná znamení náklonnosti Boží v uzlových bodech lidského života, zaměřeno na svátost křtu

3. Písmo svaté – kniha života a víry

Očekávané kompetence: Žákyně a žáci rozumí a charakterizují Bibli jako sbírku knih a jejich význam jako knihu víry. Vysvětlí stavbu Bible a zařadí důležité knihy do Starého zákona a do Nového zákona. Převypráví vybrané příběhy z Davidova cyklu a diskutují o nich, aby nakonec objevili životní prostor Bible jako místo zkušenosti s vírou a Božího zjevení. Rozumí a popíší žalmy jako živé mluvící obrazy k interpretaci vlastních životních zkušeností z víry.

Vzdělávací obsah:

- Bible – knihovna (např. různí autoři a doba vzniku), různé literární styly (např. vyprávění, hymnus, žalm, evangelium, dopis)
- Práce s Biblií
- Životní prostor Bible (např. lokalizace, království)
- David – Bohem vyvolený (např. 1 Sam 16,1 -13 – Král; 1 Sam 17 – David a Goliáš; 1 Sam 18,1 -9 ; 1 Sam 19,1 -7 – David a Jonatán; 2 Sam 22,1 -7 .17-20 – Žalmista)
- Žalmy – výrazné mluvící obrazy víry (např. z Ž . 23, Žl. 67, Žl 107)

4. Doba a prostředí Ježíše – očekávání Mesiáše izraelským národem

Očekávané kompetence: Žákyně a žáci přehlednou a pojmenují důležité reálie doby a prostředí, ve kterém Ježíš žil, aby ho poznali jako člověka žijícího v jeho době. Seznámí se také s věřícími Židy, neboť Ježíš vyrostl v židovské tradici. Vžijí se do situace nadvlády římského impéria, aby mohli popsat touhu izraelského národa po zachránci, Mesiáši. Rozumí a charakterizují poselství o Božím království jako základní zprávy – ohlášení Ježíše – Mesiáše, který nemá s politickými očekáváními a nadějemi nic společného. Zamýšlejí se nad myšlenkou očekávání Mesiáše, vysvětlí, co si pod tím pojmem představují a jak by jej uvedli v současnou realitu svého života či života svých blízkých.

Vzdělávací obsah:

- Prostedí Ježíše (např. geografická situace: Galilea, Judsko), životní situace: domy, jídlo; povolání: rybář, obchodník, sedlák, pastýř, celník, tkadlec
- Ježíš-Žid (např. narození, obřízka, synagoga, chrám)

- Palestina pod nadvládou římského impéria
 - Náboženské skupiny v Izraeli a jejich pozice (např. porozumění hříšníkům, nečistota, nemoci)
 - Mesiánské naděje Židů a zklamaná očekávání Mesiáše v době Ježíše
 - základní prvky Ježíšova poselství o Božím království (např. v podobenstvích – Mt 13,31-32 – hořčičné zrno) a zázraky (např. Mk 10,46-52 – Bartimeus)
 - Můj Ježíš – Mesiáš pro mě?!
5. Život ve společenství – slavením vyjádřit víru v Ježíše Krista

Očekávané kompetence: Žákyně a žáci objevují při setkáních ve farnostech a při návštěvách kostelů tato místa jako místa, ve kterých křesťané vyjadřují svoji víru v symbolech a znameních. Vysvětlí na základě vlastního pozorování a výpovědi, co lidi motivuje k tomu, aby žili svoji víru ve společenství. Společnou diskuzí o různých liturgických formách dojdou k závěru, jak křesťané slavením vyjadřují svoji víru. Reflektují a diskutují, jaký způsob života z víry jim vyhovuje, a vytvoří společně jistý spirituální prvek, aby tak mohli zakusit charakter společenství církve.

Vzdělávací obsah:

- Prohlídka církevního prostoru (např. zvláštní místa v kostele)
- Setkání a rozhovor s lidmi z různých oblastí vedení farnosti
- Živá farnost: pohled na informační prameny (např. webové stránky farnosti, farní časopis, plakáty, vývěska)
- Nabídky farnosti (např. setkání s Biblií, společenství dětí a mládeže, práce s ministranty)
- Formy liturgie (např. nedělní bohoslužba, dětské bohoslužby nebo bohoslužby pro mládež, bohoslužby slova, pobožnosti, poutě, modlitba růžence, modlitba breviáře)
- Spirituální prvky (např. adventní pobožnosti, májové pobožnosti, školní bohoslužby)

4 Analýza učebnic *Einfach sein 5 und Himmlisch 5*

Naším cílem bude analyzovat německé učebnice pro 5. ročník střední školy, které jsou určeny pro vyučování předmětu Katolické náboženství. Učební text je jeden z možných didaktických prostředků, které napomáhají vyučujícímu při výuce a výchově. Kromě pojmu

učebnice je možné se setkat s výrazy učební text, školní kniha nebo knižní učební pomůcka.⁷⁴ Didaktické zpracování učebního textu by mělo splňovat základní funkce ve vyučování a výchově. Jedná se o funkce poznávací, upevňovací, kontrolní, motivační, koordinační, rozvíjející, výchovná a orientační. Toto jsou komplexní funkce, které mají být v učebnicích zastoupeny, každá různou měrou.⁷⁵ Tato práce by se měla zaměřit na posouzení výše uvedených učebnic od různého vydavatele a zhodnotit, jakou měrou jsou v nich zastoupeny jednotlivé funkce.

4.1 Analýza a metody zkoumání učebního textu

Analýzu dokumentů řadíme do kvalitativního výzkumu. Dokumentem rozumíme vše napsané nebo zaznamenané. V dokumentech nalézáme osobní či skupinové, vědomé nebo nevědomé postoje autorů, jejich hodnoty a myšlenky. K dokumentům náležejí knihy, články, plakáty, obrazy – veškeré stopy lidské existence.⁷⁶ Rozmanitost dokumentů je značnou výhodou, neboť otevírá přístup k informacím, které by se jinak těžko získávaly. K další výhodě dokumentů patří, že napsaný text není vystaven působení chyb nebo zkreslení, která vznikají při uskutečňování pozorování, rozhovorů, měření a dalších jiných aktivit. U výběru dokumentů hraje jistou roli subjektivita toho, kdo provádí výzkum, avšak neovlivňuje to obsah informace, která je obsažena v dokumentu, pro nás tedy v jisté učebnici nebo v metodické příručce.

K analýze se užívá více metod. Zkoumání učebního textu náleží, jak již bylo uvedeno, do oblasti kvalitativního výzkumu, protože jeho výsledku nedosahujeme pomocí statistických procesů nebo jiných způsobů kvantifikace. Při kvantitativním výzkumu se zaměřujeme na to, kdo výzkum provádí, jaká jsou výchozí stanoviska, proč, za jakým účelem se výzkum uskutečňuje a jakým způsobem se realizuje analýza dat. Kvalitativní výzkum má zahrnovat cíl výzkumu, výzkumné otázky, použité metody, analýzu a formulování závěrů výzkumu.⁷⁷ Při analýze a zkoumání dostupného učebního materiálu použijeme metodu komparativní. Tato metoda slouží k porovnávání dvou či více učebnic z jistého hlediska. Tato práce bude analyzovat vlastnosti učebního textu z hlediska komunikačního, obsahového a ergonomického, neboť tyto vlastnosti určují, jak se text uplatní ve vyučování, jakých se s ním dosáhne výsledků. Dále se zaměříme též na další hlediska výzkumu a zjistíme, kdo učebnici

⁷⁴ Srov. PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido, 1998, s. 16.

⁷⁵ Srov. SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: ISV, 1999, s. 104.

⁷⁶ Srov. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2016, s. 66.

⁷⁷ Srov. ŠVARÍČEK, Roman. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. s. 12.

píše, komu je určena apod.⁷⁸ Cílem bude obě vybrané učebnice porovnat a vyhodnotit jejich možné využití pro výuku v České republice.

4.1.1 Komunikační parametry

Komunikační parametry jsou vlastnosti vyjadřovacích prostředků učebního textu a vyjadřují, jaký stupeň sdílitelnosti obsahu má daný text vůči uživateli. Tyto vlastnosti určují jak verbální prostředky (jazyk, styl textu), tak i neverbální prostředky – obrazové prostředky (kresby, schémata, fotografie apod.) a rozsah učebního textu. Ten je jedním z důležitých faktorů analýzy učebního textu, neboť mnohé učebnice jsou v současnosti přesyteny neúměrným množstvím poznatků.⁷⁹

4.1.2 Obsahové vlastnosti

Obsahové vlastnosti učebního textu se týkají především struktury, povahy, vztahů a návazností a také toho, co tvoří vlastní náplň obsahu. Správný učební text by měl zahrnovat poznatky z různých oblastí, a nejen rámcově vymezovat vzdělávací obsahy. Měl by také obsahovat hodnotové orientace, postoje, kulturu dané společnosti. Zároveň se v rámci obsahové analýzy zkoumá způsob, jakým je učební text žákům prezentován, zdali je zajímavý a přesvědčivý, používá-li emocionální a personifikující prostředky.⁸⁰

4.1.3 Ergonomické parametry učebnic

Ergonomické parametry slouží k tomu, aby text byl správným a svému účelu vyhovujícím pracovním nástrojem. Jsou dány např. velikostí a druhem písma, barevností, využitím grafických symbolů, různá grafická rozlišení základních a podřadných částí učebního textu.⁸¹

4.1.4 Seznam hodnotících kritérií

Na základě teoretické analýzy problematiky kritérií hodnocení učebnic a výsledků ověřování důležitosti kritérií dle názorů učitelů na základních a středních školách, byl Zuzanou Sikorovou vytvořen seznam hodnotících kritérií, který slouží jako velmi užitečný nástroj k posouzení učebnice.⁸² Jedná se o třináct kritérií:

⁷⁸ Srov. <http://www.esourceresearch.org/eSourceBook/QualitativeMethods/5Documents/tabid/268/Default.aspx> [cit. 23.10. 2019]

⁷⁹ Srov. PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido, 1998, s. 44.

⁸⁰ Srov. Tamtéž, s. 74.

⁸¹ Srov. Tamtéž, s. 46.

⁸² Srov. SIKOROVÁ, Zuzana. *Návrh seznamu hodnotících kritérií pro učebnice základních a středních škol*. In MAŇÁK, Josef ; KNECHT, Petr. *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, s. 35.

- I. **Přehlednost:** Má učebnice přehlednou strukturu, navazují na sebe logicky jednotlivé kapitoly a témata, je učebnice dobře rozčleněná? Je její vnitřní struktura přehledná (např. logické řazení pojmů, návaznost vět apod)?
- II. **Přiměřená obtížnost a rozsah učiva:** Jsou zadání úloh a formulace otázek v učebnici jasné a dobře srozumitelné? Jsou výklady v učebnici pro žáky srozumitelné a snadno pochopitelné? Je počet pojmů a jejich výběr přiměřený úrovni chápání žáků?
- III. **Odborná správnost:** Obsahuje učivo v učebnici správné poznatky po stránce odbornosti? Odpovídají poznatky v učebnici současné době a stavu ve vědě, kultuře a společenské praxi?
- IV. **Motivační charakteristiky:** Váže se učivo k praxi – příklady a situace ze života, význam poznatků a dovedností pro praxi apod.? Jsou učivo a úlohy v učebnici pro žáky zajímavé? Je v učebnici užito grafických prostředků k řízení pozornosti – grafické odlišení různých typů učiva, přehledné členění textu, zdůraznění a zvýraznění klíčových pojmů a definice apod.?
- V. **Řízení učení:** Vyžadují úlohy kromě reprodukce učiva i řešení problémů, objevování, tvořivou činnost? Jsou texty v učebnici vodítkem k uvažování, kritickému myšlení, hodnocení? Poskytuje učebnice dost možností k procvičení, upevnění a opakování učiva? Jsou v textech a úlohách obsaženy také podněty k samostatné práci a skupinové činnosti žáků?
- VI. **Obrazový materiál:** Jsou tabulky, obrázky, mapky a grafy v učebnici jasné a smysluplné? Obsahuje učebnice dostatek obrazového materiálu nápomocného k porozumění učiva a je pro žáky přitažlivý?
- VII. **Shoda s kurikulárními dokumenty:** Je výběr učiva v učebnici v souladu s kurikulárními dokumenty – učební plán, osnovy, vzdělávací program? Je možné cíle výuky dosáhnout díky studiu textů a vypracováním úloh v učebnici?
- VIII. **Cena, dostupnost učebnice:** Je cena učebnice přiměřená vzhledem k cenám jiných učebnic tohoto typu? Je cena doplňkových materiálů k učebnici (pracovní sešit, příručka pro učitele, poslechový materiál apod.) dostupná?
- IX. **Ergonomické a typografické vlastnosti:** Je zvolen přiměřený druh a velikost písma? Je vazba učebnice odolná, trvalá a papír kvalitní?
- X. **Doplňkové texty a materiály:** Jsou k dispozici doplňující didaktické prostředky k učebnici (audionahrávky, videozáznamy, sbírky úloh, nástěnné mapy, materiály ke hrám, modely apod.)? Vydalo nakladatelství také k učebnici pracovní sešit pro žáky? Je k dispozici příručka učitele k dané učebnici?

- XI. **Diferenciace učiva a úloh:** Obsahuje učebnice odlišné úlohy z hlediska obtížnosti – pro průměrné, podprůměrné, ale i rozšiřující učivo a úlohy pro nadané žáky?
- XII. **Hodnoty a postoje:** Obsahuje učebnice odkazy na společenská pravidla, mravní normy – slušné chování, tradice, tolerance, právní normy apod.? Jsou v učebnici prezentovány menšiny, rasy, národnosti, náboženské skupiny a pohlaví bez předsudků a stereotypů?
- XIII. **Zpracování učiva:** Váže se odborný obsah v učebnici také k jiným oborům? Je učivo v učebnici soustředěné okolo základních témat, tzn. rozvíjí spíše vybraná témata do hloubky než mnoho poznatků jen povrchně? Jsou některé poznatky v učebnici popisovány z různých perspektiv? Je v učebnici vysvětleno, proč je nutné se učit dané poznatky a dovednosti?⁸³

4.2 Učební materiál Einfach leben 5

Na základě kritérií uvedených v bodě 4.1.4 posoudíme nyní učebnici Einfach leben 5⁸⁴ pro 5. ročník střední školy ve spolkové zemi Bavorsko:

Kritérium	Skutečnost vzhledem ke kritériu
Přehlednost	Učebnice má přehlednou strukturu. Na začátku je předmluva autorů věnovaná žákům. Následuje obsah učiva, které je rozděleno do pěti kapitol: 1. <i>Jedinečnost a rozmanitost – společně tvořit svůj život</i> , 2. <i>Být veden Bohem</i> , 3. <i>Písmo svaté – kniha života a víry</i> , 4. <i>Doba a prostředí Ježíše</i> , 5. <i>Život ve společenství</i> . ⁸⁵ Každá kapitola obsahuje další témata: Kapitola 1 – Jedinečnost a rozmanitost – společně tvořit svůj život: Co umím dobře a co méně dobře? To jsem já – jedinečný a Bohem chtěný. Co už o tobě vím? My lidé potřebujeme společenství. Jak vytvoříme dobré společenství. Modlitební rituály – jak začínáme náš školní den? Jak žijí Müllerovi – v co věří. Günebakans – muslimská rodina v Německu; Společně žít a učit se; Nakonec je zařazeno opakovací téma – Jak jsi už kompetentní? Kapitola 2 – Být veden Bohem: Život – Odkud a kam? Opravdu vše končí smrtí? „Jsem, který jsem“ – zvláštní zkušenost Boha. Jak zakouší Eliáš Boha? Kdo se spoléhá na Boha – ukryt v bezpečí jako u dobrého

⁸³ Srov. SIKOROVÁ, Zuzana. Návrh seznamu hodnotících kritérií pro učebnice základních a středních škol. In MAŇÁK, Josef; KNECHT, Petr. *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, s. 35-38.

⁸⁴ MACKENRODT, Gerald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5. Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, 111 s.

⁸⁵ Tamtéž, s. 2-4.

	<p>pastýře. Kdo se spoléhá na Boha – Ruth Pfau. Svátosti jako viditelná znamení; Svátost křtu; Nakonec opět opakování – Jak už jsi kompetentní?</p> <p>Kapitola 3 - Kniha života a víry: Bible – kniha jako každá jiná? Bible – jedna kniha z mnoha jiných knih; Jak se vyznám v Bibli? Jak Bible vznikla – Starý zákon; Jak Bible vznikla – Nový zákon; Co pro mě Bible znamená? David – Bohem vyvolený; David a Goliáš; David a Jonatán – dva přátelé; Žalmy – mluvící obrazy víry. Nakonec opět opakování – Jak už jsi kompetentní?</p> <p>Kapitola 4 – Doba a prostředí Ježíše: Životní podmínky v době Ježíšově; Země, ve které Ježíš žil. Ježíš byl Žid. Náboženské skupiny v době Ježíšově; Ježíš mluví v podobenstvích. Ježíš uzdravuje slepého Bartimaja. Ježíš, Mesiáš – co to znamená? Nakonec opět opakování – Jak už jsi kompetentní?</p> <p>Kapitola 5 – Život ve společenství: Kostel pod lupou; Náš kostel – „čerpací stanice“ pro duši; Farnost se představuje. Církev – výraz živé praxe víry; Kněz – zaměstnání jako každé jiné nebo ne? Spolupracovníci ve farnosti – patříš také k nim? Slavení víry; Vánoční oslavy. Nakonec opět opakování – Jak už jsi kompetentní?</p> <p>Na konci učebnice je zařazen dodatek obsahující slovníček, metody ve výuce náboženství, odkazy na prameny obrázků, písní a textů užitých v učebnici.</p>
<p>Přiměřená obtížnost a rozsah učiva</p>	<p>Témata, kterými se daná kapitola zabývá, jsou vždy na jednu dvoustránku. Obsahují úvodní text (úryvek Písma svatého, jiný vhodný text, obrázek, písnička), který uvádí do tématu, a dále úkoly, které vybízejí k zamyšlení se nad daným tématem. Např. Kapitola 1, téma 2: To jsem já – jedinečný a Bohem chtěný: První stránka je vyplněná obrázkem Stvoření od Michelangela, pod ním je uveden text z Bible – Gen 1, 26-31, následují úkoly: 1. <i>Přečtěte si text z Bible a diskutujte o tom, jak pojednává o tom, jakou hodnotu má člověk pro Boha. V daném úryvku najděte verše, které tomu odpovídají.</i> 2. <i>Prohlédněte si obrázek od Michelangela a popište ho. Vysvětlete, co</i></p>

	<p>vypovídá o spojení Boha s člověkem.⁸⁶ Na druhé stránce je nejprve uveden text: <i>Ty jsi jedinečný. I když žijí na zemi miliardy lidí, žádný není jako ty. Někteří si jsou podobní, mají stejnou barvu očí a vlasů. Někteří jsou stejně staří, stejně velcí nebo váží stejně. A přesto není nikdo, kdo by byl úplně totožný jako ty. I u jednovaječných dvojčat jsou patrné velké rozdíly.</i> Následuje píseň od Daniela Kallaucha: <i>Ein Volltreffer Gottes bist du! (Jsi středobod Bohem chtěný)</i>⁸⁷. Následují úkoly: 1 . <i>Bůh stvořil každého člověka jako jedinečnou bytost – i vás. Co vás činí jedinečnými?</i> 2 . „<i>Chlapci jsou hluchí!</i>“ „<i>Dívky jsou hloupé!</i>“ – <i>Jistě znáte takové věty. Čím jste obzvláště jedineční či zvláštní jako dívky/ chlapci?</i> 3 . <i>Přečtěte si žalm 139 1 -5 , 13-16 a porovnejte ho s textem písně „Volltreffer“.</i> 4 . <i>Bůh drží svou ruku i nad tebou. Popiš, jestli sis to ve svém životě uvědomil nebo kde jsi to zažil.</i>⁸⁸</p> <p>Úlohy jsou zadávány jasně, v krátkých větách a srozumitelně pro daný věk. Množství textu odpovídá také úrovni žáků, aby byli schopni jej přečíst a zadané úkoly v daném čase i vypracovat.</p>
Odborná správnost	<p>Učivo po textové stránce čerpá z Bible, obrazová část předkládá často významná umělecká díla, např. Vincent van Gogh: Poklidný život s Biblí, 1885⁸⁹ nebo fotografie ze současného světa, např. foto P . Kemmera s papežem Františkem⁹⁰. Učebnice odpovídá současné době i po stránce výběru témat, zabývá se nejen církví římskokatolickou, ale přináší vhled do náboženství muslimského. Vyhovuje také po stránce odbornosti, neboť jednoduchým, ale jasným a přitažlivým způsobem seznamuje žáky s Písmem svatým a s Ježíšovou osobou, kým byl, kde žil, v jaké kultuře a národě.</p>
Motivační charakteristiky	<p>Učebnice obsahuje jak částečně teoretické kapitoly, tak kapitoly s tématy spjatými s praxí, především kapitola 1 a 5 . Kapitola 1 se zabývá životem jednotlivce, vzájemným poznáním sama sebe</p>

⁸⁶ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern.* Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 10.

⁸⁷ Tamtéž, s . 11.

⁸⁸ Tamtéž, s.11.

⁸⁹Tamtéž, s . 45.

⁹⁰ Tamtéž, s . 93.

	<p>a druhých, návod na vytvoření společenství ve škole (hry)⁹¹, na konkrétním příkladu jedné rodiny seznamuje s životem křesťanské rodiny a muslimské rodiny⁹² a vede žáky k zamyšlení se nad vlastním životem, vlastními rituály a chováním. Učivo je předkládáno na zcela konkrétních příkladech, které je možno nadále sledovat v běžném životě, k čemuž vybízejí i konkrétní úlohy a úkoly žáků, a tím jsou pro ně uchopitelné a zajímavé.</p>
Grafické zpracování	<p>Po grafické stránce je učebnice přehledná. Nadpisy jsou psány větším písmem a zvýrazněny modrou barvou, text je členěn logicky do odstavců většinou ve dvou sloupcích na stránce, úkoly jsou v modrém rámečku s modrým podkladem a psány modrým písmem. V každé kapitole je stejná grafika, proto žáci už dle barevného rozlišení vědí, co je text učební a co jsou úkoly. Písňe jsou na modrém podkladě, avšak odstínem barvy se liší od polí se zadáváním úkolů.⁹³ Vlastní texty jiných autorů, např. básně apod. jsou barevně odlišeny, např. béžový podtisk (text Rudyarda Kiplinga)⁹⁴ nebo červený rámeček u žalmu 23 a zelený text a rámeček u modlitby.⁹⁵ Pro názornost je užito obrázků, většinou uměleckých děl, a aktuálních fotografií. Opakovací kapitoly jsou vždy na modrém podkladu a mají jasně strukturované a očíslované úkoly.⁹⁶</p>
Řízení učení	<p>Úlohy, uvedené v učebnici, vycházejí z předloženého textového materiálu a vybízejí k práci s ním, ale i k zamyšlení nad tématem v konkrétní situaci a současném světě. Jedná se o úlohy většinou pro skupinovou práci, ale je možné je provádět i jednotlivci, např. kap. 5 , téma: <i>Kněz – zaměstnání jako každé jiné nebo ne? – otázky: 1 . Kněz má mnoho úkolů. Vytvoř jejich seznam. 2 . Ukaž na příkladech z textu a na obrázcích, kde jsou znázorněny na základě práce P . Kemmera čtyři dimenze církve. 3 . Prohlédněte si fotografie. – Které obrázky by se ještě hodily na tyto stránky? 4 . Na P . Kemmerovi obdivuji.... –</i></p>

⁹¹ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern.* Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 17.

⁹² Tamtéž, s .20-23.

⁹³ Tamtéž, s . 21.

⁹⁴ Tamtéž, s . 24.

⁹⁵ Tamtéž, s . 36-37.

⁹⁶ Tamtéž, s . 26.

	<p>výměna názorů. 5. <i>Od P. Kemmera se hodně očekává, ale i P. Kemmer předkládá svá přání a očekávání od dětí a mládeže. Jaké? Diskutujte o nich ve skupině.</i>⁹⁷ Na konci každé kapitoly je jedna stránka věnována opakování. Jsou zde uvedeny opět otázky vedoucí nejen k opakování učiva, ale i k dalšímu zamyšlení se nad tématem, např. kap. 5 - otázky: 1. <i>Po probrání této kapitoly se znovu zamyslete nad otázkou č.3 z úvodní strany: „V mnoha obcích stojí kostel v jejím středu. Uved'te důvody, proč lidé stavěli kostely ve středu města.“ Odpověděli byste nyní jinak?</i> 2. <i>Vyhledejte si místa v Bibli Lk 10,25-37, Mt 28,18-20, 1Kor 11,23b-25 a Sk 2,37-42. Přiřaďte je čtyřem dimenzím církve.</i> 3. <i>Vyberte si jednu dimenzi církve a uveďte, jak ji naplňuje a uskutečňuje v dnešním světě na konkrétních příkladech.</i> 4. <i>Ved'te diskuzi Pro a kontra na téma, jestli je kostel dobrý/ prospěšný pro město.</i> 5. <i>Popište obrázek a diskutujte o tom, co asi farnost chtěla uspořádáním obrazce na střeše vyjádřit?</i> 6. <i>Nakreslete obrys kostela. Zakreslete do něho důležité osoby, předměty a informace, které jsou spojeny s kostelem. Zamyslete se nad tím, co je nejvíce důležité a co ne tolik, co návštěvníky osloví při vstupu do kostela apod. Nakonec uspořádejte výstavu vašich obrázků a vysvětlte je ostatním.</i> 7. <i>K dalšímu zamyšlení: Co byste napsali do lexikonu pod pojmem „kostel“.</i>⁹⁸ Pro doplnění je na konci učebnice dodatek obsahující jak slovníček pojmů⁹⁹, který vysvětluje pojmy v textu učebnice tučně vytištěné a pokud jim žáci nerozumí, mohou si je dohledat přímo v učebnici, tak i soupis metod ve výuce náboženství, na které opět odkazují úlohy a tyto metody jsou v textu úloh vyznačené béžovou barvou: <i>Asociační hvězda, Uspořádání výstavy, Popis obrázku, Diskuzní kruh, Poslech, Vyhledávání informací na internetu, Mlýn (Ložisko), Pantomima, Plakát, Vyhledávání informací, Scénické hraní, Sochy, Teplá sprcha.</i>¹⁰⁰</p>
--	---

⁹⁷ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern.* Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 93.

⁹⁸Tamtéž, s . 100.

⁹⁹ Tamtéž, s .102-106.

¹⁰⁰ Tamtéž, s . 107-109.

<p>Obrazový materiál</p>	<p>Jak již bylo uvedeno, učebnice používá hodně obrazového materiálu. Jednak jsou to umělecká díla, např. <i>Albert Weisgerber: David a Goliáš, 1914</i>¹⁰¹, dále nákresy a mapy, které žákům názorně ukazují jisté události, např. mapa <i>Svaté země v době Ježíšově</i>¹⁰² nebo <i>obytný dům</i>¹⁰³. Kromě toho učebnice používá fotografie, které vyjadřují soudobý život a jsou doplněny přehledným popisem, např. fotografie a popis předmětů v kostele.¹⁰⁴ Využívá i formu popisu přímé řeči v tzv. bublinách, které jsou navíc barevně rozlišeny.¹⁰⁵ Pro zpestření je doplněna několika humornými obrázky, které probíranou látku odlehčují.¹⁰⁶</p>
<p>Shoda s kurikulárními dokumenty</p>	<p>Učivo této učebnice odpovídá očekávaným kompetencím uvedeným v plánu Lehrplan PLUS pro předmět Katolické náboženství a výukou dle této učebnice tak zajišťuje i jejich dosažení. Protože se jedná o učebnici k výuce katolického náboženství, musí mít i schválení církevní. Tato učebnice byla schválena pro předmět Výuka katolického náboženství na středních školách v Bavorsku, a to diecézními biskupy z Augsburgu, Bamberku, Eichstättu, Mnichova-Freisingu, Pasova, Řezna a Würzburgu.</p>
<p>Cena, dostupnost učebnice</p>	<p>Učebnice je cenově dostupná, cena odpovídá konkurenčním učebnicím. Žáci si ji mohou běžně koupit nebo objednat ve škole nebo v knihkupectvích. Pro učitele se nabízí metodická příručka, která je taktéž volně dostupná.</p>
<p>Ergonomické a typografické vlastnosti</p>	<p>Učebnice má formát 195x260 mm, měkkou vazbu, odolné tvrdší desky s omyvatelnou úpravou. Papír je slabší, ale pevný, hladký a lesklý, počet stran 112. Učebnice tedy není silná, je váhově příhodná k věku uživatele. Velikost i barva písma je logicky dána dle obsahu sdělení: hlavní nadpisy větším písmem a barevné odlišení (modře), učební text černá barva a velikost 12, úkoly v barvě modré, jiná sdělení (vlastní</p>

¹⁰¹ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 61.

¹⁰² Tamtéž, s . 68.

¹⁰³ Tamtéž, s . 69.

¹⁰⁴ Tamtéž, s . 84-85.

¹⁰⁵ Tamtéž, s . 39, s .91.

¹⁰⁶ Tamtéž, s .66, s .95.

	ilustrační texty, např. básně, písně apod.) barevně odlišená – žluté podbarvení, barevné rámečky. ¹⁰⁷
Doplňkové texty a materiály	K učebnici existuje elektronická podoba (e-book) ¹⁰⁸ , která je identická s tištěnou verzí. Její výhodou je okamžitá dosažitelnost, neboť existuje i ve formě Klett Lernen App pro mobilní telefony, tablety nebo počítače a není potřeba funkční internetové sítě. Navíc obsahuje oproti tištěné verzi další funkce jako hledání, označení, přiblížení, které usnadní práci s učebním materiálem. Obsahuje také četné odkazy na různé internetové stránky, které nabízejí další učební materiál. Dalším doplňkovým materiálem je metodická příručka učitele ¹⁰⁹ , která na 112 stranách skýtá vyučujícím podporu při přípravách na výuku: nabízí vše k přípravě vyučovací jednotky, aby odpovídala zadání dle plánu Lehrplan PLUS. Uvádí do problematiky výuky daného předmětu, poskytuje didaktické pokyny k diferenciaci výuky, inkluzi a orientaci na plnění kompetencí. Nabízí také rozmanité metody a možnosti práce s žáky jako i konkrétní návody na průběh hodiny a kopírovací předlohy s řešením úloh. ¹¹⁰ Posledním doplňujícím materiálem této řady je digitální asistent učitele s klíčem pro internetové připojení a DVD. Poskytuje veškeré materiály, které učitel potřebuje pro výuku v elektronické podobě s možností okamžitého použití k prezentaci na tabuli. ¹¹¹ Obsahuje digitální podobu učebnice (e-book), kompletní materiály z příručky učitele, včetně kopírovatelných předloh, pokyny k vyučování, různé metody, možnosti různorodého hodnocení výkonu žáků, didaktické náměty k diferenciaci výuky, inkluzi. Navíc disponuje nahrávkami k důležitým místům v Bibli a krátkými filmy k nosným tématům pro využití ve výuce. Lze s touto pomůckou pracovat jak online, tak

¹⁰⁷ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 56-57.

¹⁰⁸ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern, e -book*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019.

¹⁰⁹ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern. Lehrerband*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, 112 s .

¹¹⁰ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern. Lehrerband*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 64-66.

¹¹¹ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern. Digitaler Unterrichtsassistent (Einzellizenz mit DVD)*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019.

	<p>i offline v aplikaci Klett Lernen App nebo použitím přiloženého DVD. Je možné si tuto příručku zakoupit na 8 let.</p>
<p>Diferenciace učiva a úloh</p>	<p>Ve výuce náboženství se rozlišují schopnosti a různý stupeň výkonu žáků jako i pracovní tempo, učební postupy, zájem a již předem získané znalosti daného předmětu, stejně jako v jiných předmětech. Přesto jsou autoři této učební pomůcky toho názoru, že ve výuce náboženství není vhodné různě označovat pracovní postupy a vytvářet různé stupně úloh. Míní, že diferenciací procesů a úloh by mohla mít negativní vliv na slabší žáky: Co si takový slabší žák pomyslí, když smí neustále řešit jen tzv. modré úkoly? Co by to u něho vyvolalo? Proto jsou úkoly zpravidla formulovány a vytvořeny tak, aby je mohl každý žák plnit na své vlastní úrovni. Vlastní diferenciací úkolu je ponechána na zvážení učitele, který zná nejlépe své žáky a ví, pro koho je daný úkol vhodný a pro koho ne, příp. je dobré také využít práce ve dvojicích či ve skupinách, kde je možné vytvořit rozmanité skupiny z žáků slabších a zdatnějších, kteří mohou tak být těm slabším oporou, pomáhat jim hledat odpovědi na různé otázky. Pokud se ve třídě vyskytují žáci, kteří jsou často rychlejší než ti druzí, mohou dostat další kreativní úkoly. Metodická příručka učitelů nabízí mnoho takových úloh nebo nápadů.¹¹²</p>
<p>Hodnoty a postoje</p>	<p>Učební materiál klade důraz nejprve na hodnotu každého jedince jako individuality, se svou jedinečností, kterou dostal od Boha a má ji poznat, přijmout a být za ni vděčen (viz kapitola 1). Druhou hodnotou je společenství – ve škole, v rodině, ve farnosti. Seznamuje s životem jak křesťanské rodiny a farnosti, tak i s muslimským náboženstvím, tedy otázkou velice aktuální pro Německo. Na příkladu života jedné muslimské rodiny, o které vypráví její člen, je hezkým způsobem vysvětleno, jak tato menšina žije, jaké má tradice, jak prožívá své náboženství. Toto téma je žákům podáno tzv. „zdola“, přímo od jedince stejně starého jako oni. Tak mohou snadno porovnat život svůj s životem muslimského chlapce – v čem je stejný a v čem se liší,</p>

¹¹² Srov. MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5. Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern. Lehrerband*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s. 5 -6 .

	<p>Dále se učebnice zamýšlí nad smyslem života, jeho naplněním, koncem a tím, co je po smrti. Zdůrazňuje hodnotu Písma svatého jako studnice nejen všech norem, předpisů, ale především lásky a milosrdenství, potřebných pro život, a to především na příkladu osobností jak ze Starého (např. David), tak i Nového zákona (Ježíš). Protože se jedná o učebnici pro výuku římskokatolického náboženství, předpokládá se, že všechny děti jsou již pokřtěné (nebo alespoň většina) a měly výuku náboženství již na prvním stupni. Jak bylo již uvedeno výše, žáci mají možnost volby výuky náboženství dle konfesí. Pokud tak v některé škole není, je nutno toto zohlednit a případně úlohy upravit. Přesto tato učebnice zpracovává témata tak, že předává hodnoty, informuje o daných tématech, nechává do nich nahlédnout s možností další volby žáků, jak s hodnotami a získanými informacemi a vědomostmi naloží, budou-li je rozvíjet dále svým aktivním životem ve farnostech a dalších společenstvích života církve.</p>
Zpracování učiva	<p>Učebnice zpracovává nejen náboženská témata, ale zabývá se nejprve sebepoznáním člověka jako osobnosti a jeho rozvojem (1 . kapitola), dále i utvářením společenství ve škole a společnosti jako takové (2 . kapitola), tím navazuje na předmět Občanská výchova. Kapitola 3 rozebírá Písmo svaté, které je součástí učiva literatury a částečně i dějepisu. Kapitola 4 pojednává o životě Ježíše Krista, ale i o celé kultuře a zemi, ve které Ježíš žil. Tím rozvíjí poznatky z dějepisu a zeměpisu. V celé učebnici je kladen důraz na společenství, jeho tvorbu – jak ve škole, tak v rodině, ale i ve farnosti a celé církvi. Toto téma je rozvíjeno z několika perspektiv: domácí prostředí, kamarádství a školní prostředí, farnost, světové měřítko a jiná náboženství a jiné církve.</p>

4.3 Učební materiál Himmlisch 5

Druhým zkoumaným učebním materiálem je učebnice Himmlisch 5¹¹³ určená taktéž pro 5. ročník střední školy ve spolkové zemi Bavorsko. Také zde se opíráme o kritéria uvedená v bodě 4.1.4.

Kritérium	Skutečnost vzhledem ke kritériu
Přehlednost	<p>Učebnice je uvedena předmluvou pro žáky, jak mají s učebnicí pracovat a co by jim měla přinést. Následně je zařazen obsah jednotlivých kapitol:</p> <p>1. Jsme pestří – a co! Jedinečnost člověka v souvislosti s jeho jménem, s jeho schopnostmi a limity.¹¹⁴</p> <p>2. Bůh je zde – a má nás rád. Bůh se nám zjevuje (Jsem, který jsem, osvobození národa), mnohdy v podobách lidem neočekávaných (v tichosti, skrze životy jiných lidí, svátost křtu).¹¹⁵</p> <p>3. Vyprávění o Bohu a lidech – Bible. Vznik a skladba Bible (Starý zákon, Nový zákon), příběhy a postavy Bible: král David a jeho vítězství nad Goliášem, Jonatán; praktická práce s Biblí (hledání úryvků, zpěvy a rozborů žalmů).</p> <p>4. Ježíš z Nazareta – život a poselství. Ježíš a jeho život. Život v době Ježíše (povolání, židovská kultura, římská nadvláda).¹¹⁶</p> <p>5. Církev a kostel – dům a společenství Boží. Představení církve, kostela jako stavby, ale i domu Božího. Představení života farnosti, slavení bohoslužby.¹¹⁷</p> <p>Každá kapitola obsahuje několik podtémat, každému je věnována dvojstrana učebnice. První dvojstrana uvádí do tématu – obrázek a informace, o jaké téma se bude jednat.¹¹⁸ Druhá dvojstrana žáky vybízí k zamyšlení, co už o tématu vědí, předkládá otázky k danému tématu.¹¹⁹ Následující stránky zabývající se danou tematikou, přináší</p>

¹¹³ KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5. Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern.* Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018. 120 s.

¹¹⁴ Srov. Tamtéž, s. 4.

¹¹⁵ Srov. Tamtéž, s. 4.

¹¹⁶ Srov. Tamtéž, s. 5.

¹¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 5.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 6-7.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 8-9.

	<p>žákům „něco nového“.¹²⁰ Na konci každé kapitoly je zařazena dvojstrana s opakováním k danému tématu.¹²¹</p> <p>Na samém konci učebnice je zařazen dodatek obsahující jak metody používané během výuky a na něž je odkázáno v textu (šipka) - vytvořit koláže, napsat básničku, vypravování (převypravování, změna vypravěče), vést si sešit, vytvořit myšlenkové mapy, vytvořit plakát, hra na role, napsat rozhovor, hra na sochy – tak i lexikon, který vysvětluje neznámá slova v textu učebnice, která jsou taktéž označena (hvězdička).¹²²</p>
Přiměřená obtížnost a rozsah učiva	<p>Učivo je psáno jednoduchou formou, která je uzpůsobená věku žáků. Nová látka je vysvětlována na základě textů Písma¹²³ nebo příběhů. Úlohy jsou zadávány jasně, v krátkých větách a srozumitelně pro daný věk. Množství textu odpovídá také úrovni chápání žáků, aby byli schopni jej přečíst a v daném čase i úkoly vypracovat. V některých pasážích se text však zdá až příliš jednoduchý pro žáky 5 . ročníku, který dle bavorského školského systému je zařazen již na 2 . stupeň vzdělávání.¹²⁴</p>
Odborná správnost	<p>Text používá výrazové prostředky i témata vhodná pro současnou společnost (např. kapitola <i>Farnosti se představují</i> obsahuje podkapitolu <i>Farnosti na síti – možnost spojení s ostatními lidmi z bydliště</i>¹²⁵ nebo v 1 . kapitole přináší podkapitola <i>Jsme na naší škole různorodí</i> vzhled do jiných náboženství a kultur). Text je také vhodně doplněn obrazovým materiálem (umělecká díla, obrázky, mapky, fotografie – viz odd. <i>Obrazový materiál</i>), odpovídající též současnosti (např. foto s papežem Františkem¹²⁶ nebo vyobrazení moderního kostela¹²⁷). Obsahově informace odpovídají poznatkům současné vědy a života společnosti.</p>

¹²⁰ KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5. Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern*. Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018. s . 24-25.

¹²¹ Tamtéž, s .26–27.

¹²² Tamtéž, s .110-118.

¹²³ Tamtéž, s . 34.

¹²⁴ Tamtéž, s . 12-13.

¹²⁵ Tamtéž, s . 99.

¹²⁶ Tamtéž, s .50.

¹²⁷ Tamtéž, s . 96.

Motivační charakteristiky	<p>Učebnice zpracovává jak částečně teoretické kapitoly, tak kapitoly, které svým tématem uvádějí žáky do života, jedná se především o kapitoly 1 a 5. Kapitola 1 se zabývá žákem jako jednotlivcem, jeho vzájemným poznáním a jeho vztahem k druhým. Přináší také návod na vytvoření společenství ve škole (hry)¹²⁸ a vede žáky k zamyšlení se nad vlastním životem, chováním, příp. rituály. Učivo je doplněno konkrétními úlohami a úkoly žáků k danému tématu, které je vybízejí zamyslet se nad daným tématem a uvádět ho či sledovat i v běžném životě. Tím jsou tyto úkoly pro žáky také uchopitelné a zajímavé (např. Kapitola 1 : <i>Moje jméno – více než jen pojmenování/ název</i>¹²⁹).</p>
Grafické zpracování	<p>Po grafické stránce je učebnice přehledná. Je použito většího písma nadpisů a jsou zvýrazněny vždy barvou dané kapitoly (červená, fialová, tmavě modrá, světle modrá, zelená), kterou je také označen okraj každé stránky, aby tak v zavřeném stavu učebnice bylo zcela zřetelně vidět barevné rozlišení jednotlivých kapitol a ty pak dle tohoto rozlišení bylo možné snadno dohledat. Text je členěn logicky do odstavců většinou ve dvou sloupcích na stránce. Úkoly jsou zařazeny pod textem a očíslovány taktéž barvou příslušné kapitoly. Texty z Písma svatého jsou tištěny béžovou barvou.¹³⁰ Vlastní texty jiných autorů, např. básně apod. jsou vytištěny kurzívou.¹³¹ Pro názornost je užito obrázků: uměleckých děl, nákresů, aktuálních fotografií.</p>
Řízení učení	<p>Každá kapitola obsahuje celou řadu úloh. Již na první dvoustránce každé kapitoly, která uvádí do tématu, jsou zařazeny úkoly vedoucí k úvaze nad daným tématem (obrázkem, textem). Jedná se o úkoly pro jedince nebo pro skupinovou práci, např. kapitola 2 : <i>Bůh je tu – a má nás ve svých rukou. Úkoly: 1 . Popiš obrázek na titulní straně a vyjmenuj, co vidíš a co ti na obrázku chybí. 2 . Přičiřad' k obrázku nadpis. Následně si vzájemně porovnejte jednotlivé nadpisy. 3 .</i></p>

¹²⁸ KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5. Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern*. Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018. s . 10-11.

¹²⁹ Tamtéž, s . 16-17.

¹³⁰ Tamtéž, s . 14.

¹³¹ Tamtéž, s .39.

	<p><i>Namaluj obrázek s názvem: „Neviditelný Bůh.“ 4. Vzájemně si porovnejte svoje obrázky a objasněte je. 5. Přečtete si verše na této straně ve skupinách po čtyřech. Každý přečte jeden verš. Pojednejte tyto verše, co vám říkají. 6. Vypravuj: - napínavý příběh o velkém nebezpečí, které člověk nevidí, ale přesto tu je; - pěkný příběh o slunci, které se schová za mraky; - jiný příběh o něčem nebo někom, který tu není, ale přesto ho/ to cítíme, víme o něm/ tom.¹³² Druhá dvoustránka se zamýšlí nad tím, co už žáci o daném tématu vědí. Tyto informace se získávají opět formou úkolů: otázky, luštěnky, psaní vlastního textu. Jedná se většinou o skupinovou práci, např. kapitola: <i>Křížovka: Vymysli křížovku, kterou představíš pak celé skupině; popiš něco, co existuje, ale nemůžeme to vidět. Skupina pak musí uhodnout, o co jde.</i>¹³³ Každá následující dvoustránka přináší vlastní učební látku, která obsahuje jak text, příp. obrazový materiál, tak i na konci opět zadání úkolů, např. kapitola 2 téma <i>Bůh nám říká ANO – křest – úkoly: 1. Proč je křest darem Božím? Objasni to. 2. „Když se člověk cítí opuštěn, prázdný, pak mu vzpomínka na jeho křest může říci, že...“ Dokonči tuto větu. 3. Přečti si text písně a zapiš si slova nebo věty, kterým nerozumíš. Vzájemně si pak ve skupině zkuste tato slova či tyto věty vysvětlit. 4. Napiš do dvou sloupců věty textu z písně. V prvním sloupci uveď, co křest působí, ve druhém popíšeš, co z přijetí křtu vyplývá pro život. Porovnejte svoje výsledky. 5. Vyjmenuj důsledky, které má křest pro tebe. Zde budou hrát roli církev, výuka náboženství, vedení Bohem, kmotr/ kmotra. 6. Křest je svátost; církev zná sedm svátostí. Najdi na internetu přehled těchto svátostí. Vyjmenuj, které svátosti se přijímají jen jednou za život a které se přijímají pravidelně.</i>¹³⁴</i></p> <p>Poslední dvojstránka každé kapitoly je opakovací (Ukažte, co umíte!) a opět přináší formou úkolů zamyšlení nad tématem, co se žáci nového dozvěděli a mají si odnést do života, např. kapitola 2 : <i>Příběh o malém</i></p>
--	--

¹³² KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5. Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern.* Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018, s. 29.

¹³³ Tamtéž, s. 30.

¹³⁴ Tamtéž, s. 44-45.

	<p><i>Beppovi – následně úkoly: 1. Přečti si příběh o Beppovi a převypravuj ho vlastními slovy.</i></p> <p><i>2. Napiš příběh dokonce. Navzájem si vyměňte svoje výtvary. 3. Bůh se nazývá: „Ten, který jsem“. Představ si, že tento Bůh bude promlouvat s Beppem na kopci. Nech Boha promlouvat k Beppovi. 4. Nakresli konec příběhu podobně jako autorka v zážitku dědy v příběhu „Dědův anděl“ (viz str. 43). 5. Popiš několika větami, jak by Mojžíš a Eliáš nebo sv. František z Assisi nebo děda z příběhu „Dědův anděl“ ztvárnili titulní stranu této kapitoly. 6. Výtvarně vyjádři obsah básně „Bože, kam kráčím...“.¹³⁵</i></p> <p>Učebnice tedy disponuje dostatečným množstvím rozmanitých úkolů, které dávají podněty k jednotlivým tématům, nabízejí jejich rozvíjení a slouží i k opakování a samostatné práci.</p>
<p>Obrazový materiál</p>	<p>V učebnici je použito velké množství obrazového materiálu. Jednak jsou to umělecká díla, např. <i>Otto Dix: Novorozené dítě v náruči</i>¹³⁶, dále nákresy a mapy, které žákům názorně ukazují jisté události, např. mapa <i>Svaté země</i>¹³⁷ nebo <i>obytný dům</i>¹³⁸. Kromě toho učebnice používá fotografie, které vyjadřují soudobý život (viz odd. Odborná správnost). Hojně využívá nákresů, často barevně odlišených, vedoucích k samostatné práci (zamyšlení se nad tématem)¹³⁹, piktogramů,¹⁴⁰ různých kreslených obrázků pro doplnění učiva.¹⁴¹ Každá kapitola je obohacena min. jednou písní.¹⁴²</p>
<p>Shoda s kurikulárními dokumenty</p>	<p>Učivo této učebnice odpovídá očekávaným kompetencím uvedeným v plánu Lehrplan PLUS pro předmět Katolické náboženství. Výuka podle této učebnice zajišťuje dosažení požadovaných kompetencí. Předkládaný titul je učebnicí pro výuku katolického náboženství, musí mít tedy schválení církevní autority. Tato učebnice byla schválena pro předmět Výuka katolického náboženství na středních školách</p>

¹³⁵ KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5. Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern*. Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018, s . 46-47.

¹³⁶ Tamtéž, s . 28.

¹³⁷ Tamtéž, s . 75.

¹³⁸ Tamtéž, s . 81.

¹³⁹ Tamtéž, s . 86.

¹⁴⁰ Tamtéž, s . 18.

¹⁴¹ Tamtéž, s .32.

¹⁴² Tamtéž, s .15.

	v Bavorsku, a to diecézními biskupy z Augsburgu, Bamberku, Eichstättu, Mnichova a Freisingu, Pasova, Řezna a Würzburgu.
Cena, dostupnost učebnice	Učebnice je cenově dostupná, odpovídá konkurenčním učebním materiálům. Je běžně k dostání v knihkupectvích nebo ji lze objednat ve škole. Pro učitele se nabízí metodická příručka, kterou však může získat jen učitel nebo praktikant na základě zaslání potvrzení o vykonávání své profese na dané škole. Není tedy dostupná široké veřejnosti. Je určena jen odborníkům k přípravě výuky.
Ergonomické a typografické vlastnosti	Učebnice má formát 205x240 mm, měkkou vazbu, odolné tvrdší desky. Papír pevný, hladký, matný, počet stran 112. Učebnice tedy není silná, je váhově příhodná k věku uživatele. Velikost i barva písma je logicky dána dle obsahu sdělení: hlavní nadpisy jsou větším písmem a barevně odlišeny (dle dané kapitoly – červená, fialová, tmavě modrá, světle modrá a zelená barva), učební text je tištěn černou barvou velikosti 12, úkoly jsou očíslované v barvě dané kapitoly, jiná sdělení (vlastní ilustrační texty, např. básně) jsou odlišeny typem písma (kurzíva). Hojně je využito barevných efektů, jako použití piktogramů, kreslených obrázků, schémat, tabulek.
Doplňkové texty a materiály	K učebnici je vydána metodická příručka pro učitele <i>Lehrerkommentar</i> ¹⁴³ , poskytující informace práce s učebnicí, návrhy na přípravu výuky a taktéž četné metodické nápady, jak vyučování zpestřit. V úvodu je pečlivě rozepsáno, jak s učebnicí pracovat, pro koho je určena, včetně informací o práci s různými skupinami žáků. Následuje podrobný metodický popis jednotlivých kapitol, doplněný o kopírovatelné předlohy pro plnění úkolů v učebnici a texty písní. Součástí této příručky je také nosič CD s elektronickou podobou všech uvedených materiálů pro výuku, včetně vyobrazení fotografií a uměleckých děl použitých v učebnici pro možné použití k další práci na PC či promítnutí na tabuli, a nahrávky písní k možnému přehrání a zpěvu se žáky.

¹⁴³ KABUS, Andrea; KÖNIG, Klaus. *Himmlich 5. Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern. Lehrerkommentar*. Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2020. 168 s .

<p>Diferenciace učiva a úloh</p>	<p>Učebnice je koncipovaná tak, že odpovídá práci všech skupin žáků. Texty jsou psány převážně jednoduchými větami, aby byly srozumitelné pro všechny. Užívá se převážně jazyka hovorového, známého pro všechny skupiny žáků, s výjimkou biblických textů, kde je nutný komentář a vysvětlení učitele. Taktéž grafická struktura textu – dva sloupce a široké řádkování – odpovídá možnostem a čtecím schopnostem všech žáků. Učivo je pak doplněno o další materiály a odkazy k další práci pro nadanější a rychlejší žáky. Mnohé úkoly jsou zadávány pro skupiny, kde je výhodné vytvořit skupiny diferenciované, aby si tak žáci mohli vzájemně pomoci.</p>
<p>Hodnoty a postoje</p>	<p>Učební materiál klade důraz na hodnotu každého jedince jako individuality, na jeho jedinečnost, která mu byla dána od Boha. Jeho úkolem je snažit se ji poznat, přijmout a být za ni vděčen (viz kapitola 1). Druhou hodnotou je společenství – školní, farní, vlastní rodina. Představuje zvyklosti a rituály nejen křesťanů, ale i jiných kultur a náboženství (např. půst u křesťanů a muslimů¹⁴⁴ nebo návštěva výuky náboženství žáků různého vyznání¹⁴⁵).</p> <p>Dále učebnice představuje Boha v různých situacích, zamýšlí se nad jeho úlohou v našich životech¹⁴⁶, zprostředkovává nám Boha svědectvím různých lidí z Písma (Mojžíš, Eliáš), tak i na životě svatých (sv. František z Assisi) a zdůrazňuje důležitost svátosti křtu pro každého křesťana. Objasňuje též hodnotu Písma svatého jako studnice nejen všech norem, předpisů, ale i lásky a milosrdenství, potřebných pro život, a to především na příkladu osobností ze Starého (např. David, Jonatán), tak i Nového zákona (Ježíš). Tato učebnice je určená pro výuku římskokatolického náboženství. Vzhledem k tomu, že je v Bavorsku nabízen ještě předmět Výuka evangelického náboženství a pro děti bez konfesního zaměření Etika, předpokládá se tedy, že většina dětí náležejí do římskokatolické církve, jsou tedy již pokřtěné a prošly výukou náboženství již na prvním stupni vzdělávání.</p>

¹⁴⁴ KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5. Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern*. Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018, s. 20-21.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 22-23.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 32-33.

	<p>Z výše uvedeného víme, že žáci mají možnost volby výuky náboženství dle konfesí. Není-li to z nějakého důvodu v některé škole umožněno, je nutno toto zohlednit a případně úlohy upravit i pro žáky jiných konfesí. Tato učebnice toto nabízí, protože zpracovává témata tak, aby předávala hodnoty vedoucí nejen k náboženskému životu, ale také vytvářející dobré vzájemné vztahy. Dále informuje o daných tématech, nechává do nich nahlédnout s možností další volby žáků, jak s těmito hodnotami a získanými informacemi a vědomostmi naloží, jak je budou dále rozvíjet svým aktivním životem ve farnostech a dalších společenstvích života církve či společnosti.</p>
Zpracování učiva	<p>Ačkoliv se jedná o učebnici katolického náboženství, její autoři se nezabývají hned a pouze náboženskými tématy, ale nejprve se zaměřují na sebepoznání člověka jako osobnosti a její rozvoj (1 . kapitola), dále na utváření společenství jak ve škole, tak i v rodině a na chování ve společnosti na veřejnosti (2 . kapitola). Tím navazují na předmět Občanská výchova. Kapitola 3 se věnuje Bibli, jejíž studium spadá taktéž do učiva literatury a částečně i dějepisu. Kapitola 4 pojednává o životě Ježíše Krista, o celé kultuře a zemi, ve které Ježíš žil. Tak rozvíjí poznatky z dějepisu a zeměpisu. Obsah učebnice je protnut hlavními liniemi a tou je utváření společenství a život v něm – jak školním, rodinným, tak i farním, a tím i v celé církvi. Toto téma je rozvíjeno z několika perspektiv: domácí prostředí, kamarádství a školní prostředí, farnost, světové měřítko a jiná náboženství a církve.</p>

4.4 Pokus o závěrečné zhodnocení učebnic

Posouzení učebnic na základě kritérií od Zuzany Sikorové¹⁴⁷ nyní doplníme pokusem o celistvější zhodnocení obou zkoumaných učebnic. Tento pokus opíráme jak o kritéria, vycházející z požadavků církve na výuku katolického náboženství, tak i o kritéria vycházející

¹⁴⁷ Viz podkapitola 4.1.4 a následující 4.2 a 4.3.

z poznatků profánních vědních oborů, jímž je v našem případě zejména pedagogická psychologie.

4.4.1 Hodnocení z hlediska požadavků pedagogické psychologie

Obě učebnice zpracovávají stejné tematické okruhy, dané vzdělávacím plánem Lehrplan PLUS pro střední školy v Bavorsku. Přesto se však i jejich zpracování a pojetí částečně liší. Rozlišení je patrné v návaznosti na tvrzení některých psychologů, mezi nimiž můžeme uvést např. Zbigniewa Formellu.¹⁴⁸ Tento psycholog připomíná, že někteří psychologové patřící k humanistické psychologii vypracovali dva modely náboženskosti: první skupinou jsou lidé, kteří mají religiozitu vnitřní, tzn. orientovanou na vnitřní prožívání (meditaci, četbu, studium, rozjímání). Druhou skupinu tvoří lidé, kteří jsou zaměřeni na vnější prožitek, excentricky. Pro ně je důležité nejdříve něco zažívat a prožívat a poté teprve získávat a osvojovat si vědomosti. V církvi tedy existují dvě skupiny: první zdůrazňuje vědomosti, druhá spíše emoce a prožitek.¹⁴⁹

Z tohoto dělení věřících do skupin můžeme vycházet i při hodnocení našich učebnic a převzít dělení i žáků do těchto skupin. Učebnice *Einfach leben 5* je po stránce obsahové výpravnější, po stránce grafické méně barevná, na slabším papíře a tištěná menším písmem. Je tedy vhodná pro skupinu žáků orientovaných více na získávání vědomostí. Druhá učebnice *Himmlisch 5* je založena na komunikaci mezi žáky, zařazuje hojně společné hry v kruhu nebo práci ve dvojici či ve skupinách, je tedy orientována excentricky. Hlavní téma vyplývá až na základě práce ve skupinách. Graficky je barevnější, tištěná větším písmem a na tvrdším papíře. Obsahuje méně výkladového textu než první zmíněná učebnice. Tato je tedy vhodná pro druhou skupinu žáků orientovaných na učení prožitkem.

4.4.2 Hodnocení z hlediska požadavků církve na výuku náboženství

Hodnotící kritéria v tomto ohledu odvozujeme především z toho, jak je formulován účel výuky náboženství. Alberich a Dřímál jej shrnují takto: Účelem výuky náboženství je

¹⁴⁸ Profesor Mgr. Zbigniew Formella, SDB, PhD. Ředitel Institutu psychologie a přednáší pedagogickou psychologii na Salesiánské papežské univerzitě v Římě.

¹⁴⁹ FORMELLA, Zbigniew. Zralost člověka v procesu výchovy. In. *Cesty katecheze č. 4 / 2010*. [on-line]. <http://www.cestykatecheze.cz/> [cit. 29.12.2019]. Dostupné z : <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2010-4/Trvala-vychova-viry>.

*zprostředkovat organickým a systematickým způsobem obsah křesťanské víry a identity křesťana a vytvořit vhodnou syntézu obsahu víry a kultury.*¹⁵⁰

Obsah křesťanské víry a identity křesťana v těchto učebnicích navazuje na předchozí nižší ročníky základní školy (Grundschule). Zde jsou plány společné vždy pro dva ročníky, tzn. pro 1. a 2. ročník a pro 3. a 4. ročník. Plán pro ročníky 1 a 2 je rozdělen do deseti učebních oblastí: 1. Každý člověk je jedinečný a potřebuje společenství; 2. Velikost a pestrost světa – Boží stvoření; 3. Otázky po Bohu – představy Boha a svědectví o Bohu v Bibli; 4. Formy vyjádření víry v Boha – modlitba, jednání, obrazy, symboly; 5. Písmo svaté – zkušenosti s vírou v Bibli; 6. Náklonnost Ježíše k lidem – poselství o Božím království; 7. Ježíš Kristus – život, mučení, smrt a vzkříšení; 8. Život ve společenství – patříme ke katolické církvi; 9. Slavíme svoji víru – bohoslužby a církevní rok; 10. Setkání s lidmi jiného vyznání a světového názoru. Pro ročníky 3 a 4 je plán rozdělen do 12 učebních oblastí, přičemž prvních pět je tematicky shodných s plánem pro nižší ročníky, téma dále rozvíjí do hloubky, např. téma 3 pro ročníky 1 a 2 obsahuje v učebním plánu následující: otázky a představy dětí o Bohu, např.: Kdo je Bůh? Co dělá Bůh? spoléhání na Boha a důvěra v Boha: povolání Abraháma (Gn 12, 1-9); biblické obrazy péče a doprovázení Bohem: Pán je můj pastýř (žalm 23); Ježíšova řeč o Bohu: dobrý pastýř (Lk15, 3-6), např. nestarejte se (Mt 6,25), oslovení Boha jako Abba, Otče (Mt 6,9). Plán pro ročníky 3 a 4 toto téma dále rozvíjí: radostné i bolestné zážitky jako možnosti setkání se s Bohem (žalmy, např. Žl. 140, 2-14) a zamyšlení se nad otázkami, např. Existuje Bůh skutečně? Pomůže Bůh vždy? rozmanité otázky, myšlenky, představy o Bohu; zkušenosti s Boží blízkostí a spolehnutím se na něho, např. Abrahám (Gn 12,1-9; 13, 14-18; 15, 1-7), Jakub (Gn 28, 10-16; 46, 1-4); zkušenosti s Boží skrytostí a neuchopitelností, např. Mojžíš (Ex 33, 18-23), Eliáš (1 Kr 19, 4-13 a); Boží jméno Jahve: Jsem, který jsem jako příslib a požadavek (Ex 3,14); příklady důvěry v Boha v běžném životě lidí v současném světě. Další oblasti částečně rozvíjí témata již obsažená v nižších ročnících, částečně i nová: oblast 6. S bohem na cestě – zkušenosti víry izraelského národa; 7. Péče Ježíše o člověka – poselství o Božím království; 8. Ježíš Kristus – život, muka, smrt a vzkříšení; 9. Život ve společenství – patříme ke katolické církvi; 10. Oslava jako projev víry – setkání s Ježíšem Kristem; 11. Být křesťanem – setkání s jinými lidmi a výměna názorů; 12. Setkání s lidmi jiných náboženství – Židé a muslimové.¹⁵¹

¹⁵⁰ ALBERICH, Emilio. DRÍMAL, Ludvík. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008, s. 159.

¹⁵¹ <https://www.lehrplanplus.bayern.de/fachlehrplan/grundschule/1/katholische-religionslehre>

Ve zkoumaných učebnicích je pojednáváno a rozvíjeno hlavně téma „člověk“: V kapitole 1 učebnice *Einfach leben 5* je žákům předloženo Michelangelovo pojetí Stvoření¹⁵² k porozumění a vysvětlení stvoření nejen prvního člověka, ale každého jednotlivce, který je originál a Bohem chtěný. V učebnici *Himmlisch 5* je tato tematika vysvětlena a rozvíjena na základě žalmu 139 a písně *Ty jsi ty*¹⁵³. Vede k zamyšlení nad tím, že každý z nás je „myšlenkou Boží“, každý je Bohem chtěný a vyvolený. Následující kapitoly obou knih předkládají běžné každodenní rituály a zdůrazňují důležitost začlenění modlitby a liturgie do jejich struktury, navázání vztahu s Bohem a spočinutí v něm.¹⁵⁴

Druhá kapitola seznamuje s jistou lidskou malostí, ale následně i oddaností Hospodinu na příkladu Mojžíše a Eliáše.¹⁵⁵ Žalm 23 ukazuje Boha, Hospodina, Pána jako pastýře, který své ovce miluje a chrání je.¹⁵⁶ Nechybí ani příklady života svatých (sv. František z Assisi)¹⁵⁷ a lidí obětujících se pro druhé (Ruth Pfau).¹⁵⁸ Vyobrazení Carla Millese *Ruka Boží*¹⁵⁹ ztvárňuje sílu Boží přítomnosti v životě člověka, jistotu a bezpečí, kterou skýtá Boží dlaň. Spojení s Bohem se uskutečňuje díky první svátosti – svátosti křtu¹⁶⁰ – a posiluje dalšími svátostmi.

Třetí kapitola seznamuje s Biblií: vysvětluje její vznik, prostředí a okolnosti. Je to *knihovna jednotlivých knih, v nichž je psáno, co Bůh mluví k lidem. Tyto knihy jsou základem víry všech křesťanů*.¹⁶¹ Je to Slovo Boží. *Při bohoslužbě zakončuje lektor čtení z Bible slovy „Slyšeli jsme slovo Boží“, čímž se chce říci, že skrze slova Bible k nám mluví sám Bůh. Je to Boží slovo, které bylo napsáno člověkem, ale inspirováno Bohem*.¹⁶² Učí žáky, jak se orientovat v Biblii

¹⁵² MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 10.

¹⁵³ KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5 . Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern*. Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018, s . 14-15.

¹⁵⁴ Tamtéž, s . 18-19; MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 18-21.

¹⁵⁵ Tamtéž, s . 38-39; MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 32-35.

¹⁵⁶ Tamtéž, s . 40-41; MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 36-37.

¹⁵⁷ KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5 . Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern*. Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018, s . 42.

¹⁵⁸ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s .38-39.

¹⁵⁹ Tamtéž, s . 41.

¹⁶⁰ Tamtéž, s . 42-43; KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5 . Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern*. Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018, s .44-45.

¹⁶¹ KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5 . Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern*. Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018, s .52.

¹⁶² MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s .46.

a pracovat s ní.¹⁶³ Přináší obraz Bible, která vypráví o tom, jak lidé staví svůj život na důvěře v Boha: jak slyší na Boží volání, jak jim Bůh v jejich složitých životních situacích ukazuje cestu a je jim průvodcem a ochráncem.¹⁶⁴ Jednou z těchto postav Starého zákona je král David, na jeho životě – pomazání na krále, vítězství nad obrem Goliášem a přátelství s Jonatánem¹⁶⁵ - je ukázáno Boží působení v lidském životě. Zvláštní místo zaujímají žalmy – slovní obrazy víry člověka, které odrážejí různé životní zkušenosti člověka, např. strach, radost, smutek, chválu, díkuvzdání, zoufalství a důvěru v Boha. Je v nich zřejmé, že člověk důvěřuje Bohu a očekává od něho jeho pomoc.¹⁶⁶ Představuje Bibli jako Knihu života a víry, s odkazy na známé osobnosti, např. papež František, Otto Dix¹⁶⁷, pro které je Písmo svaté pokladem a zdrojem pro vlastní životní cestu.

Čtvrtá kapitola pojednává život a působení Ježíše Krista. Představuje prostředí, společnost, náboženské skupiny tehdejšího Izraele, především pak židovské náboženství. Nejdůležitější však jsou části o působení Ježíše: mluví k obyčejným lidem jazykem pro ně srozumitelným, používá podobenství (zde o hořčičném zrnku) a hlásá příchod Božího království. Avšak o něm jen nemluví, koná mnohé zázraky, aby mohlo Boží království již začít teď a nyní. Otevírá oči slepým, aby jejich slepota mohla pominout a oni mohli vidět a chválit Boha. Příkladem je zázrak o uzdravení slepého Bartimaja (Mk 10,46-52).¹⁶⁸ Bible přináší četné příběhy o zázracích Ježíšových. Nejedná se jen o pouhé zprávy jako z nějakých novin, ale tyto příběhy nám chtějí ukázat, jak mocně může Bůh působit a jednat skrze Ježíše. Jejich poselství je: „S Ježíšem z Nazareta přišlo opravdu nebeské království! V Ježíši působí sám Bůh a ukazuje se lidu ve své moci a velikosti!“¹⁶⁹ Ježíš – Mesiáš, všemi očekáván, přišel, aby splnil svoji úlohu: smrtí na kříži vykoupil lidstvo z poroby hříchu. Přichází i po smrti, avšak je nepoznan.

¹⁶³ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s .50-51; KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5 . Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern*. Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018, s . 54-55.

¹⁶⁴ KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5 . Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern*. Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018, s . 60.

¹⁶⁵ Tamtéž, s .60-65; MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 58-63.

¹⁶⁶ KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5 . Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern*. Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018, s . 66; MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s .64.

¹⁶⁷ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s .56-57.

¹⁶⁸ KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5 . Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern*. Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018, s . 82-83.

¹⁶⁹ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 79.

Až lámáním chleba odhaluje svoji identitu učedníkům putujícím do Emauz (obraz od Siegera Ködera, 1999)¹⁷⁰: „Právě byl zde, nyní máme společenství, které nás s ním spojuje. Lámáním chleba a kalichem s vínem jsme si jisti: ON je s námi!“ – Toto společenství působí i dnes: když jsou lidé připraveni přinášet ostatním naději, otvírat jim oči pro to, co je v životě důležité, pak žije Ježíš také dnes mezi námi.¹⁷¹

Poslední kapitola představuje kostely a chrámy nejen jako krásné historické budovy, ale především jako domy Boží,¹⁷² v kterých přebývá Bůh – Ježíš Kristus ve svatostánku označeném plápolajícím věčným světlem.¹⁷³ Jedná se o „svatý prostor“, kde můžeme dojít klidu, ponořit se do hloubi své duše a být nablízku Bohu, načerpat sílu pro svoji duši.¹⁷⁴ V těchto krásných chrámech se schází společenství farnosti. Ta je vedena knězem, který představuje svoji práci ve farnosti následovně: *Vedu farnost, sloužím mše svaté a uděluji svátosti. Kromě toho pomáhám lidem, aby žili svůj život z víry v Boha. Také když je nějaký člověk těžce nemocný, jsem k němu zavolán, abych mu udělil svátost pomazání nemocných.*¹⁷⁵ Jemu jsou nápomocni jeho spolupracovníci: pastorační rada, hudebníci, kostelníci a ministranti.¹⁷⁶ Ke společnému životu farnosti patří především slavení liturgie¹⁷⁷, ale i další aktivity jako modlitba růžence¹⁷⁸ nebo setkání různých skupin, např. mládeže.¹⁷⁹

Z popsaných skutečností lze vyvodit, že se obě učebnice sice snaží o to, aby zprostředkovaly organickým a systematickým způsobem obsah křesťanské víry a identity křesťana a vytvořily vhodnou syntézu obsahu víry a kultury,¹⁸⁰ avšak naplnit tento požadavek se jim daří jen částečně, neboť v obou titulech není zřejmé a důrazně zjevné, že by jejich autoři znali a snažili

¹⁷⁰ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern.* Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 81.

¹⁷¹ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern.* Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 81.

¹⁷² KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5 . Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern.* Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018, s .94.

¹⁷³ Tamtéž, s .97; MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern.* Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 85.

¹⁷⁴ Srov. MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern.* Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 86.

¹⁷⁵ KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5 . Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern.* Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018, s .100.

¹⁷⁶ Tamtéž, s . 102-103; MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern.* Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 95.

¹⁷⁷ KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5 . Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern.* Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018, s . 106-107; MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern.* Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 96-97.

¹⁷⁸ Tamtéž, s . 105.

¹⁷⁹ MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5 . Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern.* Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, s . 94-95.

¹⁸⁰ Srov. ALBERICH, Emilio. DŘÍMAL, Ludvík. *Katechetika.* Praha: Portál, 2008, s . 159.

se o naplnění funkce první evangelizace ve výuce. Bůh a Ježíš Kristus jsou představeni tak, že existují, jsou tu pro člověka (když je potřebuje). Avšak není zřejmý živý vztah k Bohu, k Ježíši Kristu, a sice ve všech situacích, nejen je-li člověk ve stavu nějaké nouze. Taktéž chybí propojení s Církví, kde žije Ježíš Kristus živý ve svátostech a skrze ně On působí dobro v člověku a proměňuje ho. Působení kněze je představeno spíše jako „dobrá práce pro lidi“ podobně jako psycholog nebo sociální pracovník, ale opět schází vysvětlení, v čem spočívá podstata působení kněze jako služebníka Božího, který je vyvolený ke službě Bohu a lidem, a sice právě v církvi. Způsob, jímž obě učebnice předkládají prvky nauky o Bohu, Církvi, je bližší spíše výuce předmětu Religionistika než výuce předmětu Katolické náboženství.

5 Využitelnost německých materiálů v českém prostředí

Ke zkoumání využitelnosti německých učebnic pro české prostředí byly použity Školní vzdělávací programy tří náhodně vybraných církevních škol.¹⁸¹ Ve dvou případech se jedná o volitelný předmět – volba mezi etikou a náboženstvím – v časové dotaci 1 hodina za týden. Ve zbývajících škole se jedná o povinný předmět pro všechny, se stejnou časovou dotací. Posuzovány byly učební plány pro 5. ročník, ale i pro 6. ročník s ohledem na to, jak již bylo v této práci uvedeno, že v bavorském školském systému je 5. ročník veden již jako 2. stupeň vzdělávání, tedy střední škola, gymnázium nebo reálná škola. Tato skutečnost se odrazila i ve využitelnosti námi posuzovaných učebnic. Ve všech případech se témata uvedená v jednotlivých ŠVP shodovala více s 6. ročníkem: kapitola 1 – Jsem jedinečný, kapitola 2 – Bůh nás vede, svátost křtu, kapitola 3 – Bible, David, David a Jonatán, kapitola 4 – Ježíš Kristus. 5. ročníku se nejvíce týkala kapitola 5 – Církev, kostel, ale i částečně kapitola 3 – Bible a část kapitoly 4 – Ježíš Kristus.

Pro vyhodnocení výuky náboženství mimo školní prostředí, tzn. buď jako nepovinně volitelný předmět nebo kroužek ve škole a nebo vyučování na farách byly použity učební plány opět pro 5. a 6. ročník ZŠ, které vytvořilo katecheticko-pedagogické centrum při Biskupství královehradeckém.¹⁸² I zde se potvrdila využitelnost učebnic pro oba ročníky. Kapitola 1 :

¹⁸¹ Církevní základní škola České Budějovice. [on-line]. <http://www.bigy-cb.cz/czs/>. [cit. 02.02.2020]. Dostupné z : <http://www.bigy-cb.cz/czs/doc/SVP-Salamoun-2019-2020.pdf>.

Církevní základní škola Jana Pavla II. Hradec Králové. [on-line]. <http://www.czshk.cz/>. [cit. 02.02.2020]. Dostupné z : <http://www.czshk.cz/pro-zaky-rodice/formulare-dokumenty>. Cyrilometodějská církevní základní škola Brno. [on-line]. <https://www.cmczs.cz/>. [cit. 02.02.2020]. Dostupné z : <https://www.cmczs.cz/svp/>.

¹⁸² Biskupství královehradecké. Pastore. Výuka náboženství. Podklady k ŠVP. [on-line]. <http://www.bihk.cz/>. [cit. 02.02.2020]. Dostupné z : <http://www.bihk.cz/pastorace/katecheticke-centrum/vyuka-nabozenstvi>.

Jsem jedinečný, Bohem chtěný – 5 . a 6 . ročník, kapitola 2 : Bůh nás vede – 6 . ročník (křest), kapitola 3 : Bible – 6 . ročník, kapitola 4 : Ježíš – 6 . ročník, kapitola 5 : Církev – dům a společenství Boží – 5 . ročník.

Obě knihy disponují metodikami pro vyučujícího, obsahující jak podrobný popis jednotlivých učebních jednotek, tak materiály potřebné pro výuku – pracovní listy, hry, písně a různé příběhy, které se jistě dají upotřebit i v našem prostředí či mohou sloužit jako dobrá inspirace pro práci českých učitelů náboženství. Tituly však nejsou pro naše prostředí vhodné jako celek s možností překladu dané učebnice a upotřebení pro daný ročník, protože neodpovídají zcela našim učebním plánům.

Závěr

V diplomové práci jsme se zabývali analýzou německých materiálů pro výuku náboženství v 5. ročníku střední školy v Německé spolkové republice, spolkové zemi Bavorsko. Cílem práce bylo představit dvě učebnice, analyzovat jejich obsah, vzájemně je porovnat a posoudit jejich vhodnost a využitelnost v českém prostředí. Bylo nutné obstarat dvě učebnice pro stejný ročník a typ školy od různých nakladatelství. Na titul *Einfach leben* jsem dostala doporučení od kolegyně – letité a zkušené učitelky náboženství v Bavorsku, která s touto učebnicí pracuje již několik let. Kladně hodnotila tuto učebnici i její nadřízená, vedoucí pedagogicko-katechetického centra biskupství Würzburg. Obdržela jsem učebnici i metodickou příručku pro 7. ročník střední školy. Avšak potíž nastala v tom, že spolková země Bavorsko momentálně postupně přechází na nový učební plán Lehrplan PLUS, což obnáší také obnovu učebnic. Učební materiál, který mi byl poskytnut, neodpovídal již tomuto novému plánu. Bylo tedy nutné obstarat si materiály nové, což bylo dosti nesnadné, neboť v tomto období se nové učebnice, včetně metodických příruček a dalších materiálů, většinou ještě připravují na vlastní vydání. Nakonec se podařilo sehnat tituly *Einfach leben 5* a *Himmlisch 5*, přičemž vydání metodické příručky tohoto titulu se od podzimu 2019 oddalovalo až do měsíce března 2020.

Výsledek analýzy obou učebních pomůcek je poněkud překvapivý. Vzhledem k hypotéze, kterou jsem si stanovila, musím konstatovat, že učebnice plní požadavky církve na pomůcku pro výuku náboženství jen z části. Jejich zpracování je sice po stránce grafické i výkladové perfektní, srozumitelné pro danou věkovou skupinu a doplněné o četné pracovní listy, hry a metodické pokyny pro učitele, což je jistě velmi inspirativní a využitelné i pro naše české prostředí. Nicméně, chybí zde žádoucí propojenost s životem církve; z učebnic není patrný ani vztah jejích autorů k Bohu, k Ježíši nejen historickému, ale vzkříšenému a živému. Bytí s námi v Chlebu života zde, právě teď a neustále. Zdá se tedy, že se jedná spíše o výkladové učebnice vhodné k výuce nauky o náboženství, tedy religionistiky než učebnice katolického náboženství, které by měly plnit funkci první evangelizace.

Použitá literatura a internetové zdroje

Tituly v jednotlivých oddílech jsou řazeny abecedně.

1. Prameny

KABUS, Andrea. KÖNIG, Klaus. *Himmlisch 5. Unterrichtswerk für katholische Religionslehre an der Mittelschule in Bayern*. Berlin: Cornelsen Verlag, GmbH, 2018. 120 s . ISBN 978-3 -06-065560-1 .

MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5. Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, 111 s . ISBN 978-3 -12-006830-3 .

MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5. Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern. Digitaler Unterrichtsassistent (Einzellizenz mit DVD)*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019. ISBN 978-3 -12-006840-2 .

MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5. Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern, e -book*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019. ISBN ECM00071EBA12.

MACKENRODT, Garald; SCHLERETH, Reinhard. *Einfach leben 5. Katholische Religionslehre. Mittelschule Bayern. Lehrerband*. Stuttgart: Ernst Klett Verlag GmbH, 2019, 112 s . ISBN 978-3 -12-006835-8 .

2. Dokumenty magisteria církve

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: Česká biskupská konference, 2015.

DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Der Religionsunterricht vor neuen Herausforderungen*. Bonn: Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, 2005.

DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Die bildende Kraft des Religionsunterrichts. Zur Konfessionalität des katholischen Religionsunterrichts*. Bonn: Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, 1996.

DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Die Zukunft des konfessionellen Religionsunterrichts. Empfehlungen für die Kooperation des katholischen mit dem evangelischen Religionsunterricht.* Bonn: Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, 2016, 39 s .

DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Erziehung und Bildung im Geist der Frohen Botschaft. Sieben Thesen zum Selbstverständnis und Auftrag Katholischer Schulen.* Bonn: Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, 2016, 33 s .

DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Kirchliche Richtlinien zu Bildungsstandards für den katholischen Religionsunterricht in den Jahrgangsstufen 5 -10/ Sekundarstufe I (Mittlerer Abschluss).* 4 .) bearbeitete Auflage. Bonn: 2010, 38 s .

Gravissimum educationis. Deklarace o křesťanské výchově. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 575 s . ISBN 80-7192-467-9 .

Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994, 812 s . ISBN 80-7113-082-6 .

KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Katolická škola na prahu třetího tisíciletí.* Praha: Sekretariát ČBK, 1999, čl. 19.

KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Vychovávat společně v katolické škole. Poslání sdílené zasvěcenými osobami a věřícími laiky.* Praha: Česká biskupská konference, 2008.

KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole.* Praha: Sekretariát ČBK.

KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Svědectví katolického laika o víře ve škole.* Praha: ČBK, 2003.

KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Všeobecné direktorium pro katechizaci.* Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1998.

3. Ostatní literatura

ALBERICH, Emilio. DŘÍMAL, Ludvík. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008, 215 s . ISBN 978-80-7367-382-6 .

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2016, 437 s . ISBN 978-80-262-0982-9 .

PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido, 1998, 148 s . ISBN 80-8593-149-4 .

SIKOROVÁ, Zuzana. Návrh seznamu hodnotících kritérií pro učebnice základních a středních škol. In MAŇÁK, Josef. KNECHT, Petr. *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, 142 s . ISBN 978-80-7315-148-5 .

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, 328 s . ISBN 978-80-247-1821-7 .

ŠVARŤÍČEK, Roman. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014, 384 s . ISBN: 978-80-262-0644-6 .

4. Internetové zdroje

Argumente für den Religionsunterricht an öffentlichen Schulen. [online]. www.dbk.de. [cit. 22.10.2019]. Dostupné z : https://www.dbk-shop.de/media/files_public/bsotsryjk/DBK_1078.pdf

Aufbau des Fachlehrplanes im Fach katholische Religionslehre. In Lehrplan Plus Mittelschule. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit. 15.10.2019]. Dostupné z : <https://www.lehrplanplus.bayern.de/fachprofil/mittelschule/katholische-religionslehre>

Beitrag des faches katholische Religionslehre zu den übergreifenden Bildungs – und Erziehungszielen. . In Lehrplan Plus Mittelschule. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit. 15.10.2019]. Dostupné z : <https://www.lehrplanplus.bayern.de/fachprofil/mittelschule/katholische-religionslehre>

Biskupství královéhradecké. Pastorage. Výuka náboženství. Podklady k ŠVP. [on-line]. <http://www.bihk.cz/>. [cit. 02.02.2020]. Dostupné z : <http://www.bihk.cz/pastorage/katechetické-centrum/vyuka-nabozenství>

Církevní základní škola České Budějovice. [on-line]. <http://www.bigy-cb.cz/czs/>. [cit. 02.02.2020]. Dostupné z : <http://www.bigy-cb.cz/czs/doc/SVP-Salamoun-2019-2020.pdf>.

Církevní základní škola Jana Pavla II. Hradec Králové. [on-line]. <http://www.czshk.cz/>. [cit. 02.02.2020]. Dostupné z : <http://www.czshk.cz/pro-zaky-rodice/formulare-dokumenty>.

Cyrilometodějská církevní základní škola Brno. [on-line]. <https://www.cmczs.cz/>. [cit. 02.02.2020]. Dostupné z : <https://www.cmczs.cz/svp/>.

FORMELLA, Zbigniew. Zralost člověka v procesu výchovy. *Cesty katecheze č. 4 / 2010*. [on-line]. <http://www.cestykatecheze.cz/> [cit. 29.12.2019]. Dostupné z : <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2010-4/Trvala-vychova-viry>.

Katholische Religionslehre 5 . In. Lehrplan Plus Mittelschule. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit. 15.10.2019]. Dostupné z : <https://www.lehrplanplus.bayern.de/fachlehrplan/mittelschule/5/katholische-religionslehre>

Katholische Religionslehre.Selbsverständnis des faches katholische Religionslehre und sein Beitrag zur Bildung. In Lehrplan PLUS. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit. 15.10.2019]. Dostupné z : <https://www.lehrplanplus.bayern.de/fachprofil/mittelschule/katholische-religionslehre>

Lehrplan Plus Mittelschule. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit. 11.10.2019]. Dostupné z : <https://www.lehrplanplus.bayern.de/bildungs-und-erziehungsauftrag/mittelschule>

Nakladatelství Cornelsen [online]. Cornelsen.de. [cit.05.10.2019]. Dostupné z : <https://www.cornelsen.de/mittlere-schulformen/faecher/religion-kath?bundesland%5B%5D=Bayern&klassenstufe%5B%5D=5.+Klasse&klassenstufe%5B%5D=6.+Klasse&klassenstufe%5B%5D=7.+Klasse&klassenstufe%5B%5D=8.+Klasse&produktart%5B%5D=Sch%C3%BClerbuch>

Nakladatelství Klett [online]. Klett.de. [cit.05.10.2019]. Dostupné z :
<https://www.klett.de/suche/?type%5B0%5D=lehrwerk&bundeslandList%5B0%5D=Bayern&query=katholischer%20religionsunterricht&size=15&page=1 &sort= score&direction=desc&suggest=1>

Oficiální text Lehrplan Plus. [online]. Isb.bayern.de. [cit. 07.10.2019]. Dostupné z :
<https://www.isb.bayern.de/schulartspezifisches/lehrplan/offizielles-lehrplanverzeichnis/>

RVP. https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/pdf/Dokumentation/de_2019.pdf

RVPZV. [online]. msmt.cz. [cit. 16.9 .2019]. Dostupné z :
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>.

Schulart – und fächerübergreifende Bildungs – und Erziehungsziele sowie Alltagskompetenz und KLebensökonomie. In Lernplan Plus Mittelschule. [online]. lehrplanplus.bayern.de. [cit. 11.10.2019]. Dostupné z : <https://www.lehrplanplus.bayern.de/uebergreifende-ziele/mittelschule>

ŠVP Církevní ZŠ Jana Pavla II. v Hradci Králové. [online]. czhk.cz. [cit. 21.10.2019].
Dostupné z : <http://www.czshk.cz/pro-zaky-rodice/formulare-dokumenty>

Über katholischen Schulen. Das Internetportal der katholischen Schulen. [online].
Katholische-schulen.de. [cit. 04.10.2019]. Dostupné z : <http://schulen.katholisch.de/Profil-und-Qualit%c3%a4t/%c3%9cber-Katholische-Schulen>

WALTEROVÁ, Eliška. *Striktura vzdělávacího systému v Německu.* Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů. [online]. Rvp.cz. [cit. 03.10.2019]. Dostupné z ::
<https://clanky.rvp.cz/clanek/o /z /510/STRUKTURA-VZDELAVACIHO-SYSTEMU-V - NEMECKU.html/>

Základní práva z ústavy pro Německou spolkovou republiku. [online].
www.schule.sachsen.de.[cit. 04.10.2019]. Dostupné z :
<https://www.schule.sachsen.de/314.htm#7>

Zusammenarbeit mit anderen Fächern. In Lehrplan Plus Mittelschule. [online].

lehrplanplus.bayern.de. [cit. 15.10.2019]. Dostupné z :

<https://www.lehrplanplus.bayern.de/fachprofil/mittelschule/katholische-religionslehre>

<http://www.esourceresearch.org/eSourceBook/QualitativeMethods/5Documents/tabid/268/Default.aspx>

Seznam zkratek

Biblické zkratky:

Ex	Exodus
Gn	Genesis
Lk	Lukáš
Mk	Marek
Mt	Matouš
Sk	Skutky
Žl	Žalm
1 Kr	První Královská
1 Sam	První Samuelova
2 Sam	Druhá Samuelova

apod. a podobně

CIC Kodex kanonického práva

Cit. citováno

ČBK Česká biskupská konference

Čl. článek

GmbH Gesellschaft mit begrenzter Haftung, česky společnost s ručením omezeným

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

např. například

příp. případně

RVP Rámcový vzdělávací program

SDB Salesiáni Dona Boska

Srov. srovnání

ŠVP Školský vzdělávací program

tzv. tak zvané

Seznam příloh

Příloha A : Schéma RVP

Příloha B . Školský systém v Německu

Příloha A

Schéma RVP

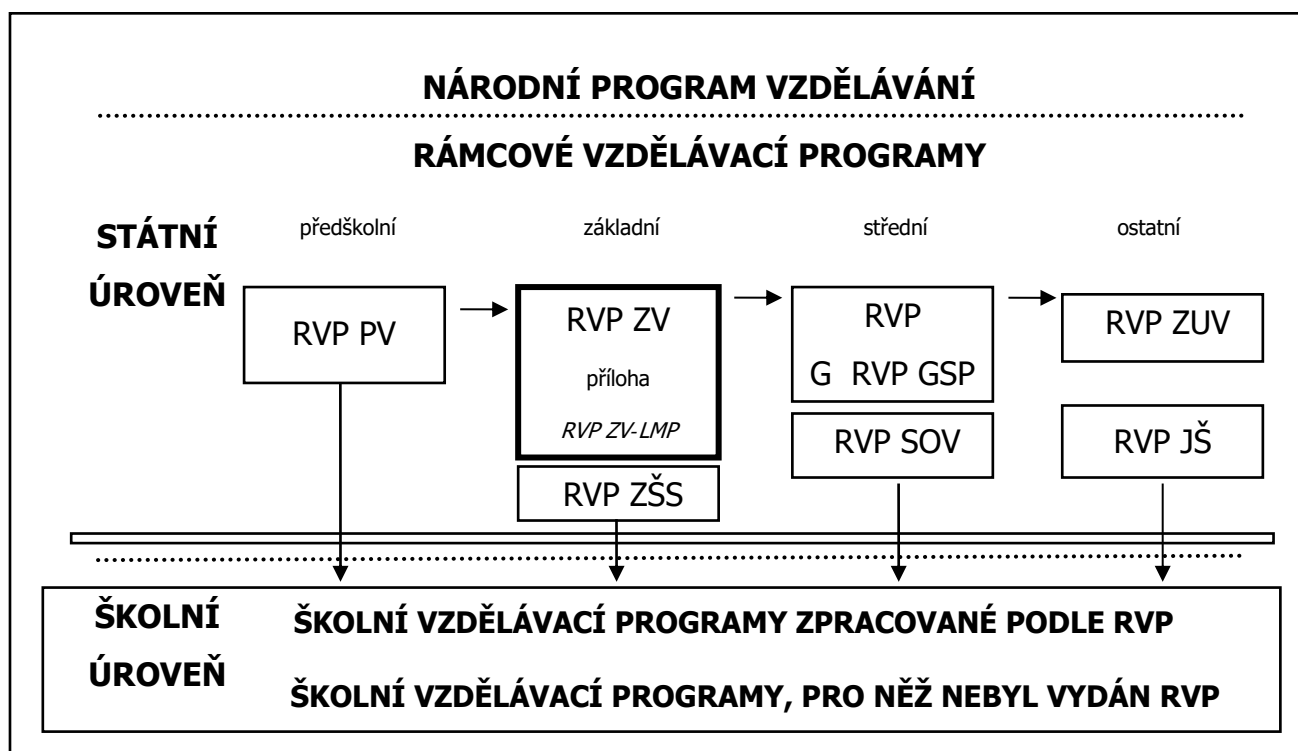

Schéma 1 – Systém kurikulárních dokumentů

Legenda: RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání; RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a příloha Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV-LMP); RVP ZŠS – Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální; RVP ZUV – Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání; RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia; RVP GSP – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou; RVP SOV – Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání; RVP JŠ – Rámcový vzdělávací program pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky

Příloha B

Školský systém v Německu

Grundstruktur des Bildungswesens in der Bundesrepublik Deutschland

